

Nr. 3 (9) martie 2012

ISSN 1857-4424

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

PROIECTUL
„REALITĂȚI CULTURALE”

nr. 3 (9) martie 2012

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa,
redactor-șef

Ion Bălțeanu,
*Uniunea Meșterilor Populari
din Moldova*

dr. Varvara Buzilă,
*Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală*

dr. Victor Ghilaș,
Academia de Științe a Moldovei

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Gheorghe Nicolaescu,
*Cabinetul metodic
al Ministerului Culturii*

Alexei Rău,
Biblioteca Națională

Claudia Șerșun
Secția Cultură Iași

Corina Burghilea,
grafică

Cristian Șarban,
design, tehnoredactare

Adresa: or. Chișinău, str. București,
68, of. 313, 314

Tel.: (+373 22) 22-37-86, 20-25-53

Fax: (+373 22) 20-25-55

E-mail: popapavel55@gmail.com
notografprim@gmail.com
grafemalibris@gmail.com

*Materialele expediate redacției nu se întorc autorilor.
Articolele nu totdeauna vor corespunde
cu poziția redacției.
Republicarea materialelor este permisă
cu acordul redacției.*

TABLOUL REPUBLICAN
DE ABONARE LA REVISTA
„REALITĂȚI CULTURALE”,
NR. 3 (9)

Nr. d/o	Raionul/ Municipiul	Nr. abonați	Instituții de cultură
1	Ialoveni	67	61
2	Fălești	40	122
3	Edineț	31	92
4	Briceni	24	68
5	Căușeni	24	84
6	Hâncești	23	118
7	Strășeni	23	71
8	Criuleni	23	61
9	Cimișlia	22	74
10	Orhei	22	127
11	Bălți	21	23
12	Drochia	20	81
13	Ungheni	17	126
14	Râșcani	17	99
15	Șoldănești	16	64
16	Soroca	15	125
17	Rezina	15	73
18	Dubăsari	14	34
19	Cantemir	12	92
20	Anenii Noi	11	72
21	Ocnita	10	68
22	Nisporeni	10	68
23	Călărași	10	90
24	Glodeni	9	69
25	Florești	9	119
26	Ștefan-Vodă	9	67
27	Dondușeni	9	48
28	Chișinău	8	68
29	Telenești	8	97
30	Leova	6	70
31	Cahul	4	103
32	Basarabeasca	2	25
33	Sângerei	2	99
34	UTAG(Ceadăr-Lunga)	1	81
35	Taraclia	0	52
	Alte instituții	200	

Total tiraj: 754 ex.

SUMAR

PAVEL POPA

Simboluri și semnificații Martie . . . 2

Sărbători Martie 9

Calendar cronologic. 10

VARVARA BUZILĂ

Aspecte rituale și sărbătorești
ale Mărțișorului 14

PAVEL POPA

Ziua Mondială a Femeii
proveniență și glorie. 18

MARIA POPA

Bibliotecile globale —
program de modernizare. 20

MARIA LUPU

Fără folclor—
nu am exista ca popor 21

VICTOR GHILAȘ

Cântecului Radu:
origine și evoluție în timp 23

TAMARA CORTAC

Veșnicia s-a născut la sat 27

ELENA POSTOLACHI

Floristica — un nou gen de artă . 28

MARIANA COCIERU

Folclorul și literatura scrisă:
aspecte teoretice (I) 30

Indice de abonare: PM 32118
Preț: 15 lei

Editura „Notograf Prim” s.r.l.
Tipografia F.E.P. Grafema Libris s.r.l

Festivalul Internațional de folclor „Ohridskie Volnenia“, Macedonia

(Formații de copii până la 21 de ani)

Perioada desfășurării: 26-30 iulie

Participă: formații folclorice, ansambluri de dans (contemporat, estradă, sportive, populare, balet, etc., orchestre de diferite genuri de muzică, interpreți). Fiecare formație va susține nu mai puțin de 2 spectacole a câte 15 min. fiecare, se vor organiza excursii... Acompaniamentul muzical în orice formă – muzică vie, fonogramă...

Participarea la festival: 90 euro de persoană — hotel și alimentarea de 3 ori în zi. Al 25-lea membru — gratis.

Transportul tur-retur va fi suportat de către participanți.

Festivalul Internațional de Folclor „Hanioti“, Grecia

(Vârsta participanților: 5-18 ani)

Perioada desfășurării: 15-20 mai (cererile pot fi depuse până la 5 martie)

Perioada desfășurării: 25-30 septembrie (cererile pot fi depuse până la 10 martie)

Participă: ansambluri artistice de diferite genuri. Fiecare colectiv v-a prezenta 2 și mai multe spectacole a câte 10 min. fiecare

Participarea la festival: 120 euro de persoană — hotel, micul dejun și prânz (5 zile).

Festivalul Internațional de folclor „Ohridskie Volnenia“

(formații artistice de veterani de diferite genuri de artă)

Perioada desfășurării: 14-17 iunie (cererile pot fi depuse până la 5 martie)

Participă: formații folclorice, de dans popular, modern, estradă, contemporat, formații instrumentale, soliști etc. Vor prezenta nu mai puțin de 2 spectacole a câte 15 min. fiecare, acompaniament – muzică vie, fonogramă. Al 25-lea membru – gratis.

Participarea la festival: 75 euro de persoană.

Transportul tur-retur este achitat de participanți.

Festivalul Internațional de copii „Marea Adriatică“, Italia (Veneția)

(formații de dans popular)

Perioada desfășurării: 17-22 iunie (cererile pot fi depuse până la 5 martie). Formația va susține mai mult de 2 spectacole cu o durată de 10-12 min. fiecare fiind acompaniați de muzică vie sau fonogramă.

Participarea la festival: 190 euro de persoană — hotel și alimentare de 3 ori în zi.

Festivalul Internațional de Folclor „Alegria“, or. Calella, Spania

(ansambluri de muzică și dans popular)

Perioada desfășurării: 23-30 iunie (cererile pot fi depuse până la 5 martie).

Formația v-a prezenta nu mai puțin de 2 spectacole cu durata de 8-15 min. fiecare. Cel de-al 26-lea membru — gratis.

Participarea la festival: 220 euro de persoană — hotel și alimentație de 3 ori în zi.

Transportul tur-retur va fi achitat de către participanți.

Festivalul Internațional Folcloric de copii „Varna 2912“, or. Varna, Bulgaria

(formații de copii cu vârsta până la 21 ani).

Perioada desfășurării: 30 iunie- 05 iulie (cererile pot fi depuse până la 5 martie)

Participă: ansambluri de dans popular, contemporane, formații instrumentale, ansambluri folclorice, soliști.

Formația v-a prezenta 2 și mai multe spectacole a câte 10-12 min. fiecare. Cel de-al 20-lea membru — gratis.

Participarea la festival: 135 euro de persoană — hotel și alimentație de 3 ori în zi.

Transportul tur-retur din contul participanților.

Festivalul „Întâlniri internaționale de dans“, or. Barselona, Spania

Perioada desfășurării: 23-30 iuni. Cererile de participare vor fi înaintate până la 10 aprilie.

Participă formații de: Dans clasic, balet; Dans contemporan (jazz, modern, neoclasică); Dans de estradă (balet contemporan, șou-grupuri, step); Dans sportiv (hip-hop, disco, teho, strit, electric bughy, brăic dans, pop loching, etc); Dans popular (dansuri etnice); Flamenco; Teatru de dans; Dans sportiv (formații șou).

Ansamblul va prezenta în concurs 2 compoziții cu durata de 2-5 min. fiecare. Fiecare solist – 1 creație până la 4 min.

În concurs pot participa formații cu următoarele categorii de vârstă:

I — până la 12 ani;

II — de la 13 până la 16 ani;

III — de la 16 până la 25 de ani;

IV — de la 25 de ani.

Participarea la festival: 390 euro de persoană — hotel, micul dejun și prânz, cel de-al 25-lea membru – gratis.

Notă: Toată informația despre aceste festivaluri o puteți afla de la Pavel Popa (tel. mob. 069392498, tel. domiciliu 022 385758, adresa electronică – popapavel55@gmail.com).

Anotimp

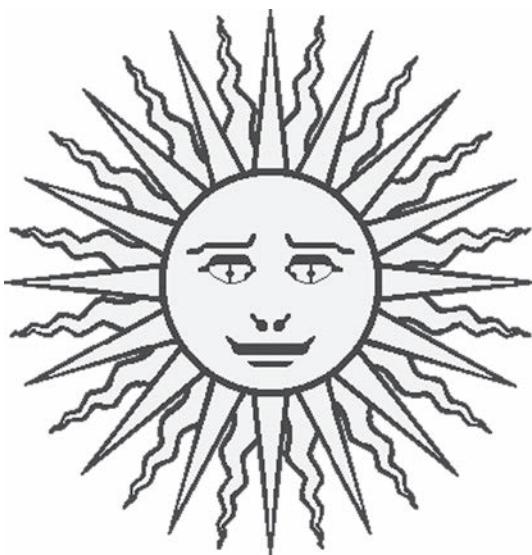
Cuvântul Anotimp are rădăcini în limba germană – Jahreszeit, semnifică An + Timp. Anul este împărțit în patru diviziuni, fiecare cu caractere specifice de climă și de lumină. Un anotimp este una din cele patru diviziuni ale anului și se referă la schimbările anuale ale climei. Noi avem patru anotimpuri (zonă temperată): primăvara, vara, toamna și iarna, iar în zonele cu climatul tropical-umed sunt: anotimpul ploios și anotimpul uscat.

Anotimpurile sunt determinate de înclinarea axei Pământului combinată cu rotația lui pe orbită în jurul Soarelui, perioade de trecere a Pământului prin anumite puncte ale orbitei, fapt văzut de pe Pământ ca trecerea Soarelui prin solstiții și echinocții.

Primăvara

Unul din cele patru anotimpuri ale anului este Primăvara, care întruchiează tranziția de la iarnă spre vară. Astro-nomic, începutul primăverii este, adesea ori, legat de echivalența dintre durata temporală a zilei și a nopții, timp al anului numit echinox în astronomie. Astfel, în emisfera nordică, echinoxul de primăvară este datat astronomic în jur de 21 martie al fiecărui an, în timp ce în emisfera sudică, același echinox este în jurul datei de 23 septembrie.

În realitate, există multe criterii care trebuie considerate pentru a accentua anotimpul primăvară, care au marcat profund viața oamenilor din punct de vedere agricol, existențial, filozofic și cultural. Întotdeauna, primăvara a însemnat dezghețul, topirea, trezirea la viață, reînnoirea și renașterea naturii, vieții și a societății.

Cândva, era un copil care nu cunoștea păcatul, cu ochi calzi ca ai unui miel. Era fiica unui om bogat și a unei femei crude. O chema Primăvara, care avea mai mulți frați și surori. Ei iubeau

Legenda Primăverii

banii și răutatea, ca și părinții lor. Primăverii nu-i plăceau aceste lucruri, ci adevărul, dreptatea, oamenii simpli și iubirea, de care nu avea parte. Părinții ei aveau un castel în deșert, iar asta o chinuia pe fată. Visa să audă râul curgând repede, melodios, să simtă colțul ierbii sub picioare și să audă glasul pădurii răsunând.

Într-o zi, ea a plecat de acasă pentru că se săturase de minciuna și ura din jur. Mergea rătăcind prin deșert de parcă auzise glasul cuiva, glasul unui om ce o chema la el ca și cum ar fi fost fiica lui. Era obosită, moartă de sete, dar a mers până a căzut. Când a deschis ochii, era într-un loc sărăcăcios, dar plăcut privirii. Acolo se afla Dumnezeu. El o întreabă pe fată ce

își dorește mai mult. Primăvara a răspuns:

— Îmi doresc să mă răzbun pe răul ce a cuprins familia mea.

Atunci Dumnezeu a trimis frigurile cele mai aspre ce au cuprins deșertul. Părinții Primăverii și-au dat seama de lipsa ei și au început să se vaite și să-și regrete faptele rele. Fetei i se rupea inima când vedea aceste lucruri. Ceru să se întoarcă și să-și mai vadă o dată părinții și frații. Dumnezeu o trimise ca un înger pentru a desface blestemul. Când a pus piciorul pe pământ, acesta a înverzit, au răsărit copacii și s-au auzit râurile curgând și păsările cântând. Toți și-au cerut iertare de la ea și i-au spus că vor să trăiască ca niște oameni obișnuiți în împărăția lui Dumnezeu. Acum ei locuiesc acolo și speră ca lumea să-și amintească povestea lor și să nu facă la fel!“

Luna Martie

Martie este a treia lună a anului în calendarul Gregorian și una dintre cele șapte luni gregoriene cu o durată de 31 de zile. Din punct de vedere astronomic, începe cu soarele în constelația Vărsătorului, se sfârșește cu soarele în cea a Peștilor.

Numele lunii martie (latină: Martius) vine de la zeul Marte, zeu al războiului din mitologia romană și era considerată o lună favorabilă începerii războiului. Sub împăratul Romulus al Romei, anul începea cu această lună, abia în anul 45 î.Hr., Iuliu Cezar a introdus Calendarul iulian iar anul începea la 1 ianuarie.

Grecii numeau luna martie Elaphebolion. Noi o numim popular, Mărțișor.

Marte provine dintr-o fuziune a zeului agrar și războinic Mavors, dintr-un vechi cult umbric, cu zeul etrusc Maris și cu zeul grec al războaielor, Ares. Până la cristalizarea acestui sincretism caracteristic mitologiei romane, Mavors era invocat ca protector al muncilor câmpului și chiar mai târziu, când se consolidează cultul lui Marte, noua divinitate e venerată mai ales tot ca ocrotitoare a activităților agricole, personificând totodată renașterea periodică a naturii. Este luna în care are loc echinocliul de primăvară, celebrat de majoritatea culturilor stravechi. Zilele mohorâte de iarnă cedează locul celor cu mai multa viață ...

Mituri ale Mărțișorului

Voinicul care a eliberat Soarele

Un mit povestește cum Soarele a coborât pe Pământ în chip de fată preafrumoasă. Dar un zmeu a furat-o și a închis-o în palatul lui. Atunci păsările au încetat să cânte, copiii au uitat de joacă și veselie, și lumea întreagă a căzut în mâhnire. Văzând ce se întâmplă fără Soare, un tânăr curajos a pornit spre palatul zmeului să elibereze preafrumoasa fată. A căutat palatul un an încheiat, iar când l-a găsit, a chemat zmeul la luptă dreaptă. Tânărul a învins creatura și a eliberat fata. Aceasta s-a ridicat înapoi pe Cer și iarăși a luminat întregul pământ. A venit primăvara, oamenii și-au recăpătat veselie, dar

tânărul luptător zăcea în palatul zmeului după luptele grele pe care le avuse. Sângele cald i s-a scurs pe zăpadă, până când l-a lăsat pe tânăr fără suflare. În locurile în care zăpada s-a topit, au răsarit ghiocei — vestitori ai primăverii. Se zice că de atunci lumea cinstește memoria tânărului curajos legând cu o ață două flori: una albă, alta roșie. Culoarea roșie simbolizează dragostea către frumos și amintește de curajul tânărului, iar cea albă este a ghiocelului, prima floare a primăverii.

Lupta Primăverii cu Iarna

În prima zi a lunii martie, frumoasa Primăvară a ieșit la marginea pădurii și a observat cum, într-o poiană, într-o tufă de porumbări, de sub zăpadă răsare un ghiocel. Ea a hotărât să-l ajute și a început a da la o parte zăpada și a rupe ramurile spinoase. Iarna, văzând aceasta, s-a infuriat și a chemat vântul și gerul să distrugă floarea. Ghiocelul a înghețat imediat. Primăvara a acoperit apoi ghiocelul cu mâinile ei, dar s-a rănit la un deget din cauza măcănișilor. Din deget s-a prelins o picătură de sânge fierbinte care, căzând peste floare, a făcut-o să reînvie. În acest fel, Primăvara a învins Iarna, iar culorile mărțișorului simbolizează sângele ei roșu pe zăpada albă.

Un alt mit este cel al Babei Dochia

Conform legendei, se spune că bătrâna purta douăsprezece sau nouă cojoace, pe care a început să și le scoată la începutul lunii martie, fapt ce a provocat schimbări ale vremii. Zilele însorite au fost deseori urmate de ploaie și ocazional chiar de lapoviță. Mitul ne spune, de asemenea, că Baba Dochia a avut

trei momente speciale, marcate astfel: 1 martie: timpul dedicat însămânțării de primăvară; 2 martie: ziua muncii de vară; 3 martie: reprezentând secerișul de toamnă. În funcție de modul în care evoluează vremea în aceste trei zile, putem ști cu certitudine cum va fi timpul în cele trei anotimpuri amintite.

Legendele Mărțișorului

A fost odată ca niciodată, o vreme în care Soarele întruchipat într-un bărbat chipeș obișnuia să coboare pe pământ pentru a dansa hora în sate. Știind care este noua pasiune a Soarelui, un dragon l-a urmărit și într-una dintre aceste incursiuni pe pământ, l-a rapit și l-a aruncat într-un beci, în castelul său.

Păsările au încetat să cânte iar copiii nu mai puteau să râda, dar nimeni nu îndrăznește să-l înfrunte pe dragon.

Intr-una dintre zile, un tânăr curajos a decis să coboare în beci și să salveze Soarele. Majoritatea oamenilor l-au însoțit, dându-i tânărului din puterea lor, pentru a reuși să învingă puternicul dragon.

Călătoria sa a durat trei anotimpuri: vara, toamna și iarna. La sfârșitul ultimului, anotimp, tânărul a reușit să găsească castelul dragonului, unde era întemnițat Soarele. Și a început lupta, care a durat zile până când dragonul a fost înfrânt.

Fără puteri și rănit, tânărul a eliberat Soarele, reușind să facă fericiți pe toți cei care-și pusese ultimele speranțe în el. Natura a reînviat, oamenii au început să zâmbească din nou, doar flăcăul nu a mai apucat să vadă primăvara ve-

nind. Sângele cald din rănilile sale cadea pe zăpadă.

În timp ce zăpada se topea, flori albe, numite ghiociei, mesageri ai primaverii, răsăreau din pământul deștelinit. Când ultimul strop de sânge al tânărului s-a scurs pe zăpada imaculată, a murit fericit că viața sa a servit unui scop atât de nobil.

De atunci oamenii obișnuiesc să îndeplinească doi ciucuri: unul alb și altul roșu. La începutul lunii martie, bărbații ofera aceasta amuletă, numită măștișor, fetelor pe care le iubesc.

Culoarea roșie reprezintă dragostea pentru tot ceea ce e frumos și rămâne simbolul sângelui bravului tânăr. Albul simbolizează puritatea, sănătatea și ghiocelul, prima floare care apare primăvara.

Baba Dochia a avut un fiu care s-a căsătorit împotriva dorinței ei. Pentru a-și necăji nora, într-o zi rece de iarnă, i-a dat acesteia un ghem de lână neagră și a trimis-o la râu să-l spele, spunându-i să nu se întoarcă până când

lâna nu devine albă. Fata a încercat să spele lâna, dar chiar dacă degetele sale au început să sângereze, culoarea acesteia rămânea tot neagră. De disperare, pentru că nu se putea întoarce acasă la soțul iubit, a început să plângă. Impresionat de durerea fetei, Domnul Isus Cristos i-a apărut în cale și i-a dat o floare roșie, spunându-i să spele lâna cu ea. (Acesta nu este un fapt neobișnuit, pentru că, în legende românilor, Isus însoțit de Sfântul Petre apar des în viețile oamenilor pentru a-i ajuta la nevoie). Mulțumindu-i, fata a pus floarea în apă, a spălat-o și a constatat cu uimire că lâna s-a albit. Fericită că a reușit să ducă la bun sfârșit această sarcină grea, și-a îndreptat pașii spre casă, unde nu a fost primită cu bucurie de soacra sa, din contra, auzind povestea fetei aceasta a acuzat-o că Măștișor (așa îi spunea fata, deoarece nu-l recunoscuse pe Isus) era iubitul ei. După această întâmplare, Dochia a pornit împreună cu turma sa spre munte, fiind convinsă că primăvara venise deja, altfel de unde

ar fi putut Măștișor să aibă floarea? Pe parcursul călătoriei sale, și-a scos, rând pe rând, cele doisprezece cojoace pe care le purta, până când a rămas fără nici unul. Dar vremea s-a schimbat. Pe cât de frumos fusese la începutul zilei, pe atât de urât se facuse acum. Ninge și totul începuse să înghețe. Fără alte veșminte cu care să se încălzească, Dochia a înghețat împreună cu oile sale, transformându-se în stană de piatră. Rocile se pot observa și astăzi pe muntele Ceahlău și sunt o marturie vie a acestui mit românesc.

Simbolurile lunii — Violeta, Acvamarinul

Legenda violetei

Într-o străveche legendă grecească, zeul soarelui, Apollo, se lăsase în voia plăcerii de a o urmări pe o frumoasă nimfă (fiica lui Atlas) cu razele lui fierbinți. Chinuită de dogoarea revărsată asupra ei, tânăra fată a cerut ajutorul atotputernicului Zeus. Adânc mișcat de chinurile nimfei, a transformat-o într-o violetă, ferită de soare în umbra tufșurilor și copacilor pădurii. Proserpina, fiica lui Zeus, a plătit din greu atracția față de aceste încântătoare flori. În timp

ce culegea un buchet de violete, ascunsă de privirea tovarășelor ei, ea a fost răpită de vicleanul zeu Hades (Pluton). Speriată, Proserpina a scăpat din mâini buchetul, iar violetele au căzut din înălțimele cerești, răspândindu-se pe întreg pământul.

Acvamarinul

Țara de proveniență – Brazilia. Numele provine de la aqua marin, latinescul „apa mării”. Este recomandată zodiilor: Berbec, Taur, Gemeni, Rac, Leu, Balanță, Scorpion, Săgetător, Vărsător, Pești și celor născuți în Ianuarie, Martie, Octombrie, talisman norocos pentru zodia Scorpionului, asociat cu Luna.

Deschide accesul spre alte dimensiuni ale lumii, ale spiritului, conferă somn linistit cu vise spirituale, calmeaza, înlătură emoțiile negative. Este recomandat oricărui scopuri patronate de Jupiter: călătorii, realizare socio-profesională, bunăstare, succes, noroc,

bogatie, spiritualitate, cunoaștere, vocație, atingerea marilor țeluri, optimism, bucurie de a trăi, ascensiune, dreptate, explorare de noi direcții, planuri de viitor, schimbare pozitivă, revoluție personală, îndrăzneală, prietenie, asociere, colaborare, simpatie. Protejează împotriva monotoniei, plafonării, limitării orizonturilor, ghinionului și energiilor negative. Este o piatră a Comunicării; Bunelor relații.

Florile lunii

— Emblema florală – Narcisa Galbenă

— Floarea (natală) – Narcisa

Legenda Narcisei Galbene

Într-o străveche legendă grecească se spune că pe una din pajiști Hades a capturat-o pe Persephone, după ce aceasta se îndepărtase de tovarășii ei, pentru a culege câteva flori de narcisă galbenă.

Persephone purta în țărâmul morților o cunună cu flori, simbolizând „floarea unică”, viața care revine în fiecare primăvară.

Se spune că narcisele galbene au fost aduse în Marea Britanie de către romani, care credeau în mod eronat că seva acestor flori ar vindeca rănilile.

Nu trebuiesc aduse narcise galbene acasă atunci când cloștile stau pe ouă, pentru că acestea ar putea înceta cloștul sau puii nu vor ieși din ouă. Se zice că, numărul de pui ieșiți din găoace va coincide cu numărul de narcise galbene din primul buchet adus în casă în noul an.

Ca floare a primăverii, care înfloarește când soarele își intensifică strălucirea, narcisa galbenă exprimă fericirea unei persoane care este alături de cel iubit, fiind un simbol al dragostei, considerației și respectului.

Conform unei superstiții, narcisele galbene aduc noroc, cu condiția de a nu fi călcate în picioare. Dăruirea sau aducerea într-o casă a unei singure flori de narcisă galbenă provoacă ghinion sau nenoroc.

Mitul frumosului Narcis

Narcis era un tânăr deosebit de frumos și de singuratic, fiul nimfei Liriope și al răului Cephios. Ghicitorul Cefise prezice că baiatul va trai până la o vârstă înaintată dacă nu se va privi niciodată pe sine.

Odată cu trecerea timpului, Narcis se transformă într-un tânăr deosebit de frumos și atrăgător. De aceea reușește să stârnească cele mai înfocate iubiri. Frumusețea sa uimitoare face ca femeile care îl priveau să se îndrăgostească iremediabil de el. Cu toate acestea, Narcis era insensibil la toată afecțiunea lor. Dar frumusețea lui atrage nu doar privirea femeilor, ci și pe cea a bărbaților. Astfel, se spune că mulți dintre bărbații care l-au văzut pe Narcis s-au îndrăgostit de el. Din cauza disperării, chiar și prietenul sau Aminias se sinucide. Nici această sinucidere a lui Aminias nu îl mișcă pe Narcis, acesta rămânând insensibil. Tot ceea ce îi place să facă este să vâneze și să se preocupe de propria persoană.

Se spune că de frumusețea lui s-ar fi îndrăgostit și multe nimfe, dar nici una din ele nu putea spera că dragostea îi va fi împărtășită, pentru că Narcis nici măcar nu le remarcase. Nimfele sunt alte creații ale mitologiei grecilor, fiind simbolizate adesea pe jumătate goale. Ele întrupează frumusețea și delicatețea izvoarelor, a pădurii, a întregii naturi. Protejează tot ce este tânăr și asigură rodnicia pământului. În majoritate fiice ale lui Zeus, acestea își petrec majoritatea timpului în grotte. Cântă, dansează și fac parte din Curtea marilor zei și zeițe, precum Artemis. Nu sunt nemuritoare, însă viața lor durează câteva secole. Multe nimfe se îndrăgostesc de el, printre care și nimfa Echo. Aceasta este blestemată de Hera, soția lui Zeus deoarece l-a ajutat pe stăpânul Olimpului să o înșele. Nimfa a ținut-o de vorbă pe Hera în timp ce Zeus o înșela. Aflând de acest lu-

cru, Hera a pedepsit-o pe Echo, luându-i glasul, lasând-o să scoată numai sunete scurte. Echo îl urmărește pe Narcis în pădurea unde acesta vâna. Simțindu-i prezența, Narcis întrebă cu glas tare cine este în pădure. Nimfa nu poate decât să scoată ecoul spuselor lui Narcis (astfel se spune că s-a nascut ecoul). Disperată că nu poate să comunice cu Narcis, Echo se aruncă în brațele sale. Surprins, tânărul fuge, iar nimfa, rănită de această respingere nu mai vrea să trăiască și moare.

Astfel, fetele și nimfele îndrăgostite peste măsură și respinse cer răzbunare. Narcis a fost blestemat de zeița răzbunării Nemesis să nu poată iubi niciodată pe nimeni și să se îndrăgostească de el însuși. Acest lucru se și înfăptuiește și Narcis se îndrăgostește de propria sa reflecție în apă. Dorind să își îmbrățișeze propria reflexie în apă, Narcis cade în apă și se îneacă. Nimfele au venit să îl plângă și l-au transformat într-o floare galbenă, care să le amintească mereu de iubitul lor. Astfel au apărut Narcisele, flori galbene, care își țin capul în jos asemenea lui Narcis care se oglindea în apă.

Narcis a murit deoarece nu a vrut să se dăruiască. În prezent există chiar și în dicționar cuvântul „narcisism” care reprezintă o admirație și dragoste exagerată față de propria persoană fizică, care constituie adesea o stare patologică.

Legenda Ghiocelor

Irinel, fiul Zefirului, vântișor de primăvară, fiind trimis de tatăl său în lume să vestească sosirea primăverii, a străbătut văi, vâlcele, câmpii întinse, dealuri și munți acoperiți cu păduri scăldate de râuri, lacuri, izvoare limpezi și cristaline, a ajuns la poalele unor munți. În gura unei văi frumoase ca un colț de rai, pe unde își rostogolea în sursur unde un râuleț șăgalnic și zglobiu, zărește nu departe un castel de cristal strălucitor ca din povești, ce-și înălța semeț turnurile mărețe în razele dulci ale soarelui de primăvară.

Irinel călărea pe un cal mândru și alb ca neaua, în ținută măreață, cu pletele-i negre ce-i acopereau umerii, cu mustața-i neagră abia mijindă, cu ochii negri ca murele ce te fermecau dintr-o privire și încins cu un paloș bătut în pietre scumpe. Mergând spre castelul măreț aude ecoul unui vers duios, ce venea pe aripile văzduhului, împrăștiind în juru-i ca într-un vis, unde răsunătoare ale unei armonii cerești.

Vrăjit, Irinel s-a oprit spre a-și da seama de frumusețea îngerească a cântului.

În drumul său pribeag, de vestitor al primăverii, văzuse multe frumuseți, lăsate de bunul Dumnezeu pentru desfătarea omului, auzise multe cântece vrăjite dar ca farmecul acestuia, ce-i mângâia duios auzul, nu auzise niciodată...

Ajuns la poarta castelului, dădu cu ochii de un unchiaș cu barba albă ca fuiorul de lână și bătrân ca un Matusalim, care-l întâmpină cu vorbe blânde:

— Bine ai venit, Irinel, vestitor al dulcele primăveri. Eu sunt moș Crivăț, care de trei luni rătăcesc și mă zbat pe meleagurile astea... Toți mă gonesc, mă blestemă, fiindcă pe unde am trecut, am prăpădit tot în calea mea și am înghețat până și apele. La venirea ta eu plec, mă duc de unde am venit, ca tu, prin firea-ți blândă și dezmiertătoare, să aduci iarăși pe aceste locuri viață și bucurie.

Apoi se făcu nevăzut.

Abia plecă moș Crivăț, că porțile castelului se deschiseră domol înaintea lui Irinel.

Uriașul parc din jurul castelului, prinse a se înviora ca prin farmec. Iarba înverzea iar mugurii copacilor îmbobocneau. Păsările se înveseleau. Totul părea ca în sărbătoare.

Undeva în castel, dintr-un loc tainic, Ileana Cosânzeana, fiica bătrânului Prier, cu fața-i strălucitoare ca o rază de soare a lunei lui Florar, cu buclele-i aurii ca spicul grâului în pârg, lăsate în unde bogate pe umerii săi albi ca sideful și cu ochii albaștri ca seninul cerului de primăvară, privea în taină sosirea noului venit.

Cerbii și căprioarele din parcul fără margini zburdau iar păsările cântătoare se desfătau în ciripiri dragălașe, în razele dulci ale soarelui pe crăcile înmugurite ale copacilor în ajun de a înflori. Râul cristalin își urma cursul în sursur șoptitor, iar departe, în lacul limpede ca seninul cerului de azur, printre trestii și nuferi, lebedele își oglindeau siluetele în apa liniștită și albastră a lacului. Irinel pășea mândru pe nisipul aleiilor și ajungând pe treptele castelului, este întâmpinat de bătrânul Prier cu pletele-i și barba albe colielie, adiete blând de zefirul primăverii, al cărui sol binevestitor era Irinel.

Să fii binevenit în casa mea și din plin să-ți reușească dorințele, bun vestitor al primăverii.

Bun găsit, bătrâne Prier. Sunt trimis de tatăl meu Zefir de primăvară, să vă vestesc reîntoarcerea frumoasei primăveri și cu ea reînvierea întregii naturi.

Abia isprăvi Irinel vorba că o mișcare se produse în întregul castel și ca prin farmec, Ileana Cosânzeană se ivi în chipul ei feciorelnic, în mijlocul ghirlandelor de flori în fel și chipuri de culori, răspândind parfumul îmbătător al frumoasei primăveri și cor de păsărele îi însoțea apariția.

Din această întâlnire a ieșit căsătoria lui Irinel cu frumoasa Ileana Cosânzeana, fiica bătrânului Prier.

Dar Dumnezeu, în tainica lui înțelepciune, a voit ca căsătoria lor să nu dăinuiască decât câțiva ani, după care frumoasa Cosânzeană fu chemată de Cel-Atotputernic în împărăția cerului, lăsând în urma sa pe nemângâiatul Irinel în durerea cea mare și doi copii frumoși ca două picături de rouă în potirul unei flori.

Irinel își îneca durerea în iubirea și în îngrijirea ce o punea din tot sufletul său chinuit, în creșterea și educarea iubiților săi copii.

Dar după un răstimp, văzând că oricât se va strădui, nu va putea să-și crească copiii așa cum dorea, mai cu seamă el, ca vestitor al primăverii, a fost silit să-i lase singuri acasă în grija slugilor. A chibzuit cu grijă de părinte iubitor, că ar fi mai

bine să le găsească o mamă care să-i îngrijească, și de aceea, într-una din zile plecă în lume și apucând spre miazănoapte, ajunsese la moș Crivăț.

Moș-Crivăț tocmai dădea porunci să se înceapă viscoalele în toate părțile lumii, că s-a apropiat timpul.

Când văzu pe Irinel tânăr, frumos și blând, își puse mâna streșină asupra ochilor și sprijinindu-și barba lungă și albă să nu fie bătută de vânt, privi cum venea Irinel cu adierile lui blânde și căldicele de primăvară, înmuind pentru un moment cerbicia bătrânului zurbagiu.

Fiind poftit în izba căptușită cu blănuri de foc și de urși albi, a fost primit de fiica bătrânului Crivăț, înveșmântată în blănuri scumpe.

Cum se văzură se și îndrăgostiră,

așa că la întoarcerea spre locurile calde de unde venise, Irinel era însoțit de frumoasa fiică a lui moș Crivăț.

Pe unde treceau, în drum spre locurile calde, frunzele copacilor îngălbineau și cădeau la pământ. Iarba se ofilea. Florile se topeau ca de para focului. Crăcile copacilor se încărcau de promoroacă.

Sosind acasă, copiii, cum o văzu pe noua lor mamă, se înfiorară de parcă intrase în casa lor un sul de gheață.

Fire rece, ursuză, crescută în munți de gheață și troiene uriașe de zăpadă, nu știa ce-i blândețea, mila și nici iubirea de mamă, cum văzu copiii, îi și săgeta cu o privire aspră, care-i umplu de groază.

Într-o zi, pe când Irinel era dus să prevestească reîntoarcerea primăverii, aspra fiică a nordului goni din casă copiii, pe o vreme rea, vijelioasă, tocmai când se lupta mai amarnic frigul cu căldura.

Bieții copilași! rebegiți și tremurând de frig și de foame, îngenuncheară amândoi și se rugară bunului Dumnezeu să-i scape de chinul și durerea pricinuită de mama lor vitregă.

Dumnezeu, în marea lui bunătate, le-a ascultat rugăciunea și binecuvântându-i, îi prefăcu în două floricele albe și frumoase zicându-le:

— Voi veți fi cele dintâi flori de primăvară, cu numele de ghiocei.

Zambila

Legenda spune, că Hyacinthus, care în greacă înseamnă nestemat, giuvaier, fiul

lui Amyclos, regele Spartei, era un tânăr de o frumusețe rară, fiind favoritul lui Apollo. Într-o zi, pe când se antrena la aruncarea discului a fost lovit de Zephyrus, care era gelos pe acesta și a murit. Apollo a creat din sângele lui Hyacinthus o floare, care i-a purtat numele.

O altă legendă vorbește despre un vas genovez care a naufragiat, din care a cazut o lădiță de zambile și plutind spre coasta Țărilor de jos au ajuns la mal și găsind condiții prielnice și plaja s-a umplut cu zambile înflorite. Localnicii,

încântați de parfumul florilor și culorilor lor pastelate au început să le cultive în grădinile lor.

Intr-o altă legendă se spune, că floarea de hyacint a răsărit din sângele lui Ajax, a cărui înfrângere de către Ulysses în disputa legată de armele lui Achilles, l-a aruncat într-o stare de nebunie. Orbit de furie, Ajax a omorât toate oile armatei grecești, luându-le drept inamicii săi, iar atunci când și-a dat seama ce a făcut, s-a sinucis, din sângele lui apărând o floare roșie purtând inițialele sale AJ.

Frezia

Inima zvâcni și se opri în loc. Nu se mai auzea nici un zgomot, însă în odaie plutea o unda de parfum distinct, îmbătător. Era parfumul florilor de frezia.

Se spune că frezia nu își eliberează parfumul dulce și încântător atunci când este înconjurată de dragoste și ținută într-un ambient plin de căldură.

Frezia este originară din Africa meridională. A apărut în Europa pe la sfârșitul sec. al XIX-lea, denumirea ei - omagiu botanistului-medic german H.Th.Freese.

Legenda Lalelei

Un tânăr pe nume Farhad se îndrăgostise de frumoasa Shirin. Ajungând la el vestea că iubita i-a fost ucisă, Farhad a pornit în goană către ea dar s-a prăbușit de pe o stâncă și a murit. Din fiecare picătură a sângelui său scursă în pământ a răsărit apoi câte o lalea purpurie, simbol al dragostei perfecte sau pasionale.

Lalelele sunt considerate, în anumite culturi, a fi simbolul dragostei perfecte. În perioada victoriană petalele de lalele erau folosite pentru a duce mesajele de dragoste. Petalele roșii reprezentau declarația de dragoste, în schimb, petalele galbene spuneau că, din păcate, dragos-

tea lor nu se poate consolida. Fata care primea petale multicolore știa că există cineva căruia îi plăceau ochii ei.

Legenda Toporașului

Legenda spune, că regele Gheții și-a dorit o mireasă, care să-i poată topi inima și să-i aducă fericirea. Astfel, i s-a găsit o fată pe nume Violeta, de care ace-

sta s-a îndrăgostit. Violetei i s-a făcut dor de oamenii între care trăise și a cerut regelui Gheții să se poată reîntoarce la oameni în fiecare primăvară și apoi să revină în împărăția Gheții. Regele i-a împlinit dorința și astfel a apărut această minunată floare.

O altă legendă spune, că una dintre frumoasele fiice ale lui Atlas, fiind urmărită de razele arzătoare ale lui Apollo, zeul soarelui, i s-a adresat lui zeus, implorându-i protecția. Atunci mărețul stăpân al fulgerului a ascuns-o într-un crâng umbros, transformând-o într-un toporaș înbalsamat.

De altfel au îndrăgit toporașii nu numai grecii antici, ci și romanii. La vechii gali toporașul simboliza neprihănirea și modestia; în ziua de nuntă așternutul nupțial era presărat cu toporași.

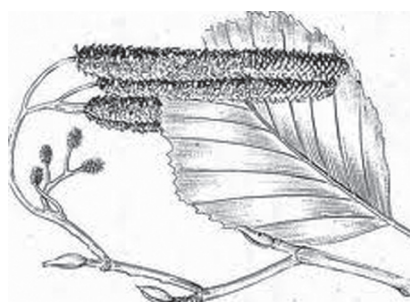
Toporașul este simbol al iubirii și al fertilității.

Copacii lunii

Salcia plângătoare transmite un mesaj al durerii datorate pierderii unei persoane iubite. Frunzișul ei elegant și grațios se aseamănă părului despletit, imaginii îndoliate, spunându-și, cu melancolie, că deși a pierdut iubirea, a avut cel puțin șansa să o întâlnească în această viață.

Alunul — simbol al căsătoriei, belșugului, fericirii familiale, păcii și sănătății, considerat sursa puterii și bogăției, înțelepciunii și ghicitului (divinația).

Stejarul simbolizează puterea și curajul. În Roma antică stejarul atrăgea fulgerele, fiind asociat cu Jupiter și soția sa, Juno, zeița căsătoriei. Stejarul a devenit un însemn al fidelității și împlinirii conjugale, considerat de Socrate drept un copac-oracol.

Lămâiul *Citrus aurantifolia* (numit în limba engleză „lime tree”) este un simbol al iubirii conjugale, calității, ospitalității și modestiei. Această semnificație a început odata cu povestea de dragoste a lui Ovidiu despre Philemon și Baucis, un cuplu căsătorit de lungă vreme, în care ambii parteneri își doreau să moară în același timp, astfel încât să nu ajungă să treacă prin amară experiență a pierderii celuilalt. Zeus le-a împlinit această năzuință, făcând ca moartea să îi ia deodată, transformându-i apoi, pe Philemon într-un stejar, și pe Baucis într-un lămâi *Citrus aurantifolia*.

Tradiții

— martie oferă posibilitatea de a vedea cine te apreciaza cu adevărat;

— nu trebuie să-ți dispară zâmbetul de pe față;

— cultura strămoșească reprezintă memoria înaintașilor, astfel ca printre cele patru mituri importante îl vom întâlni alături de „Miorița” și pe cel al „Babei Dochia”, ultimul fiind în strânsă legătură cu data de 1 Martie și cu mărțișorul;

— femeile pân la amiazăzi se lau, ca să fie sănătoase, să nu aibă visuri rele din pricina strigoai-celor, că atunci umblă mai tare. În săptămâna lui Sf. Toader, cum asfințește soarele, nu se iese din casă, nu se aduce apă, căci strigoaicele atunci umblă cu moroaicele și cu vâcolacii;

— la lună nouă, gospodina măturând, zice: „Mart în casă, puricii afară!” (sau Bolile afară!). Se face de trei ori cruce și se crede că se scapă de purici sau de boli;

— urzica e ca mart de iute și tare, cine o mănâncă se întărește;

— să nu zici șerpe căci toată vara îți iese în cale;

— de apa de ploaie se folosesc fetele, spălându-se pe obraz; zice că întinde pielea;

— cine are gutunar e sănătos peste an;

— martie vânturos – mai frumos;

— dacă martie-i cu rouă, după Paști mult plouă;

— cu cât mai uscat va fi martie, cu atât mai umed aprilie;

— tunetele în martie arată an mănos;

— dacă cântă cucul în luna lui mart, pe la început, are să fie anul mănos;

— dacă în Mărțișor nu poți se-măna ovăzul de ploi multe, nici toamna nu vei putea semăna grâ-ul de ploi multe.

40 de mucenici din Sevastia

Cei 40 de mucenici din Sevastia erau soldați creștini, aflați în slujba împăratului roman Licinius. Trei dintre ei, Chirion, Candid și Domnos erau foarte pricepuți în studiul Scripturilor. Aflând despre credința lor, Agricola, guvernatorul Armeniei, i-a silit să se închine idolilor. Refuzând, au fost întemnițați timp de 8 zile, bătuți cu pietre și ademeniți cu daruri. În cele din urmă, guvernatorul i-a condamnat la moarte prin înghețare în lacul Sevastiei. Unul din cei 40 a cedat și a ieșit din lac, dar a murit pe loc. I-a luat însă locul un soldat. În aceea noapte s-au petrecut mari minuni: apa lacului s-a încălzit, gheața s-a topit și 40 de cununi strălucitoare au pogorât asupra mucenicilor. În zori, au fost scoși vii din lac, li s-au zdrobit fluierile picioarelor și au fost lăsați să-și dea sufletele. Rămășițele lor au fost arse, iar cenușa aruncată în lac. Moaștele lor au fost răspândite la diverse biserici din spațiul ortodox.

În popor, Ziua Sfinților 40 de Mucenici se asociază cu trezirea naturii la viață. Se credea că din această zi vremea se încălzește: „Ieși căldură din pământ, intră tu frig în pământ!”. Odată cu încălzirea vremii se întorc și păsările.

În această zi:

— gospodinele prepară și dau de pomană mucenici, colăcei glazurați sau fiertură dreașă cu mirodenii;

— se împart mâncăruri tradiționale: mucenici, dulciuri cu scorțișoară, însoțite de lumânări aprinse pentru morți;

— este cea mai populară sărbătoare a primăverii, înaintea Paștelui;

— nu este bine să muncești, căci dacă încalci interdicția ești pedepsit amarnic;

— în ziua Mucenicilor se află hotarul dintre iarnă și vară, dintre zilele schimbătoare ale Dochiei și cele călduroase ale Moșilor. În această zi s-au suprapus două sărbători de înnoire. Ultima zi a Babei Dochia când, conform tradiției, aceasta moare și se preface în stană de piatră, și prima zi a Moșilor, jertfiți și transformați în cenușă pe rugul funerar, pentru credință;

— obiceiul de a bea 40 sau 44 de pahare de vin de Măcinici este o reminiscență a sărbătorilor bahice ale Antichității. Oamenii credeau că vinul băut de Măcinici se transformă de-a lungul anului în sânge și putere de muncă. Dacă cineva nu putea să consume atâta băutură, putea să guste sau cel puțin să fie stropit cu vin. Numărul paharelor de vin băute corespunde cu numărul Sfinților Mucenici din Sevastiai.

Ziua Internațională a Apei

**În fiecare an la 22 martie
se celebrează Ziua Mondială a Apei
(World Water Day)**

Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a anunțat perioada 2005-2015 drept Deceniu Internațional „Apa pentru viață” în scopul ridicării nivelului cunoștințelor, fapt ce va condiționa acțiuni reale.

Scopurile Deceniului Internațional constau în sporirea nivelului de informare referitor la problemele acvatice la toate nivelurile și crearea condițiilor favorabile pentru organizații și persoane cointerestate, în realizarea programelor și proiectelor tangențiale apelor, pentru asigurarea atingerii scopurilor stipulate la nivel mondial din punct de vedere a problemelor acvatice.

Calendar cronologic

1 MARTIE

1924

S-a născut mezzosoprana **Elena Cernei** (m.26.11.2000) în Bairamcea, p. Sărata, jud. Cetatea Albă (raionul Cahul). Studii la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, București (1950-1955). Solistă a Filarmonicii „G. Enescu” și a Operei Române din București (1952-1984). Artistă emerită (1961). Roluri: Dalila („Samson și Dalila” de C. Saint-Saens), Charlotte („Werther” de J. Massenet), Carmen (omonimă, de G. Bizet), Lucia („Cavalleria rusticana” de P. Mascagni), Marcelina („Nunta lui Figaro” de W. A. Mozart), Orfeu („Orfeu și Euridice” de C. W. Gluck), Amneris („Aida” de G. Verdi), Iocasta („Oedip” de G. Enescu), în „Ion Vodă eel Cumplit” de G. Dumitrescu ș. a.

1937

Eugeniu Doga s-a născut în s. Mocra, Râbnîța. A absolvit școala din sat, apoi Școala de muzică „Ștefan Neaga” (1951-1955) din Chișinău și Colegiul muzical la violoncel. A activat la Orchestra Radio, (1957-1962). Prima piesă proprie, „Floare dalbă de livadă” (1957), o scrie pentru Maria Bieșu într-o singură zi. Apoi absolveste Institutul de Arte „Gavril Muzicescu” din Chișinău (1960-1965), profesor la Școala de Muzică „Ștefan Neaga” (1962-1967), la Ministerului Culturii (1967-1972). Debutează în 1963 cu un cvartet de coarde. Este autor al unor lucrări valoroase de film, compoziții originale (cântece devenite șlagăre, lucrări camerale și balet), cantate, printre care: „Curcubeul alb”; „Primăvara omenirii”; „Vocea omenescă”; poeme simfonice, printre care: „Inima vechului”, „Mama” și „Slăvim Moldova”, simfonie, piese instrumentale de cameră, romane, ciclul pentru orchestra de estradă „Ritmuri citadine”, ciclul coral „Marș gigant”, 4 cvartete de coarde, cântece de estradă („Codrii mei frumoși”, „Cântec despre orașul meu”, „Cred în ochii tăi”, „Florile dragostei”, „Iubește, iubește”, „Am visat ploaia” etc.), cântece pentru copii („Imn soarelui”, „Fie soare întruna”, „Moș Crăciun” ș.a.). Eugeniu Doga a debutat la studioul Moldova-film în 1967. A scris muzică la peste 200 de filme. Remarcabilul vals din filmul „Dulcea și tandra mea fiară” a fost scris în decurs de 10 minute la 11 seara devenind ulterior legendar. În 1973, cu piesa „Orașul meu”, Eugen Doga a lansat-o ca interpretă de estradă pe Sofia Rotaru. A fost deputat în primul Parlament al R. Moldova, membru al Comitetului de conducere al Uniunii Compozitorilor din R. Moldova, a fost decorat cu titlurile de Maestru Emerit al Artei, Artist al Poporului din R.S.S.M. (1967), Artist al Poporului din U.R.S.S. (1987), laureat al Premiului

„Boris Glăvan” al Comsomolului din Moldova, laureat al Premiului de Stat al R.S.S.M. (1980) și al Premiului de Stat al U.R.S.S. (1986), în anul 1972 - „Scoica de Argint” la Festivalul Internațional de Film de la San Sebastian pentru muzica din filmul Lăutarii, în 1976, „Scoica de Aur”, pentru muzica filmului O șatră urcă la cer (Șatra), cu Ordinul Republicii (1997), Ordinul Pentru merite în fața Patriei (acordat de Rusia în 2008), Ordinul Dinamo România în grad de Comandor, cu Medalia „Mihai Eminescu” și Medalia de Aur „Omul secolului XX” (SUA, 1998). La 26 august 2008 i s-a decernat Premiul de Stat al Republicii Moldova pe anul 2008 și titlul de „Laureat al Premiului de Stat” pe anul 2008, pentru contribuția de excepție la dezvoltarea artei muzicale naționale și universale. La 30 decembrie 1992, Eugen Doga - membru titular al AȘ a Moldovei, Institutul Internațional de Cinematografie din Moscova i-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa. Anul 2007 a fost declarat de autoritățile Republicii Moldova drept „Anul Eugeniu Doga”.

7 MARTIE

1917

Eugeniu Ureche s-a născut în s. Hârtoap Mare jud. Orhei. Studii la Gimnaziul „B. P. Hașdeu” (1928-1934) la Conservatorul Unirea (1934-1938) din Chișinău. Solist în Ansamblul de cântece și dansuri „Doina” al Filarmonicii (1942-1944), actor la Teatrul muzical-dramatic „A. S. Pușkin” (1945-1979), Chișinău. Artist emerit din R. Moldova (1945); Artist al poporului din R. Moldova (1955); Artist al poporului din URSS. (1967).

8 MARTIE

2003

Actorul **Constantin Constantinov** s-a stins din viață la 8 martie 2003 în or. Chișinău. S-a născut la 7 iulie, 1915 în s. Suclea, raionul Slobozia. A jucat pe scena Teatrului muzical-dramatic „A. S. Pușkin” din Chișinău din 1944. Debut în cinematografie în 1955 (filmul muzical „Leana”, studioul „M. Gorki” din Moscova). În teatru a jucat cu precădere roluri de comedie, în film roluri de o mare densitate artistică. Studii: Institutul agricol (1932-1934), Tiraspol; Școala teatrală din Odesa (1934-1937) actor de teatru. Premii și diplome: Artist al poporului 1953.

9 MARTIE

1934

S-a născut **Mihai Volontir** în satul Glinjeni, Rezina. Din 1957 până în prezent actor la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți. Debut la „Moldova-film” în 1967 în celebrul film al lui Gheorghe Vodă și Vlad Ioviță „Se caută un paznic”.

Este invitat să joace în filme montate la studiouri din Rusia. Rolul lui Budulai îi aduce celebritate. Figură marcantă a filmului moldovenesc din anii 70-80. A absolvit Școala pedagogică din Orhei (1952-1955). S-a filmat în peliculele: Se caută un paznic, Ivan Turbin-că, 1967; Această clipă, Mihai Adam, 1968; Singur în fața dragostei, Obadă, 1969; Zece ierni pentru o vară, Ilie, 1969; Povârnișul, Andrei Spirea, 1970; Al patrulea, Bonar (Mosfilm), 1972; Acest dulce cuvânt libertate, Carlos (Mosfilm), 1972; Dimitrie Cantemir, Dimitrie Cantemir, 1973; Podurile, Petrache, 1973; Bărbații încărunțesc de tineri, Andrei Răzlog, 1974; Nu crede ți-pătului păsării de noapte, Ion Musteață, 1976; Povestea lui Făt-Frumos, Păsărilor, 1977; Rădăcinile vieții, Batir, 1978; Fii fericită, Iulia! Radu, 1983; Țiganul, Budulai, (Ekran), 1984 s.a. Premii și diplome: Premiul Național, 1971; Premiul Național al Federației Ruse, 1980; Premiul Frații Vasilev, Federația Rusă, 1980; Artist al poporului, 1984.

10 MARTIE

1837

Ion Creangă s-a născut în Humulești, jud. Neamț. A învățat la școala din Humulești, apoi la Broșteni, la Școala Domnească din Târgu-Neamț, la Școala catihetică din Fălticeni. În perioada 1855-1859 a urmat cursurile Seminarului

Teologic, după care s-a înscris la Universitatea din Iași. S-a căsătorit cu Ileana Grigoriu, fiica preotului Ioan Grigoriu de la biserica Patruzeci de sfinți din Iași și în 1959 devenea diacon. Peste 5 ani se înscria la Școala preparandă vasiliană de la Trei Ierarhi, în 1865 obținea diploma de absolvire. A fost numit învățător la Școala primară nr. 1 din Iași, a colaborat la elaborarea de manuale școlare (Abecedar, Învățătorul copiilor, Metodă nouă de scriere și citire, Povățuitorul la citire prin metoda fonetică, Geografia județului Iași). În 1873 a divorțat și s-a mutat cu fiul Constantin, născut în 1860, într-o bojdeucă din Iași. În 1874 - reintegrat în învățământ, institutor la Școala primară de băieți nr. 2, din Păcurari, Iași. L-a cunoscut în 1875 pe Mihai Eminescu, cel care îl va introduce în societatea literară Junimea. A debutat în publicația Convorbiri literare cu povestea „Soacra cu trei nurori”, la 01 octombrie 1875 și va publica și celelalte povești. În 1875-1883 a scris cele mai importante opere ale sale. În 1881-1882 a publicat primele trei părți din Amintiri din copilărie, a

patra fiind postumă și apăreau primele semne ale epilepsiei. În 1883 a apărut broșura „Două istorioare prea frumoase din viața lui Cuza Vodă”, la Craiova. Este autorul a 13 povesti, 8 povestiri, 2 nuvele și a celebrei lucrări autobiografice „Amintiri din copilărie”.

A murit la 31 decembrie 1889, înmormântat la cimitirul Eternitatea din Iași. Este clasicul literaturii române, scrierile lui au însoțit copilăria multor generații.

14 MARTIE

1952

Iurie Darie s-a născut în s. Vadul Roșu, Soroca, Basarabia. În 1952 a absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, București. A debutat în 1953, în „Nepoții gornistului”. A interpretat roluri memorabile în peste 40 de producții ci-

nematografice printre care „Băieții noștri”, „Vacanța la mare”, „Frații Jder”, „Punctul Zero”. Este actor la Teatrul de Comedie din București, participă la emisiuni tv, în spectacole de referință „Troilus și Cressida”, „Umbra”. A colaborat și cu cineaștii basarabeni, în filmul „Moara” (1992), pe scena Teatrului Național „Mihai Eminescu” din Chișinău în „Tata” (1999-2000). În 2004 a jucat în serialul TV „Numai iubirea”, în 2009 a primit Premiul de excelență pentru întreaga sa carieră actricească la Festivalul Comediei Românești. Este unul dintre cei mai cunoscuți și mai talentați actori cu o carieră de mulți ani, fiind unul dintre cei mai căutați actori.

1942

Mihai Dolgan s-a născut în s. Vladimirești, Sângerei. Odată cu reîntoarcerea trupelor sovietice în Basarabia, întreaga familie a fost deportată în Buriatia, apoi în 1957, în regiunea Pavlodar, Kazahstan.

Mihai Dolgan a studiat la Școala de Muzică „Ștefan Neaga” din Chișinău. Debutul său ca instrumentist a avut loc la Casa de Cultură din Sângerei. În 1967 a organizat formația „Noroc”, a carei activitate de creație, în continuare, a avut mult de suferit din cauza regimului comunist. Triumful „Norocului” s-a început cu cântecele „De ce plâng chitarele”, „Cântă un artist”, „Primăvara”, „Dor, Dorule”, lansate atunci, au devenit „hituri”. Mihai Dolgan în calitate de conducător artistic și „Noroc” au obținut mari succese la începutul anului 1970 la Festivalul Internațional „Lira Bratislavei” ca reprezentant al Casei de Discuri „Melodia” din Moscova iar piesa „Cântă un artist” a intrat în Topul 10 britanic. Artist al Poporului din R. Moldova, cavaler al „Ordinului Republicii”, cunoscut compozitor și interpret, fondator și conducător artistic al Formației „Noroc” și al Ansamblului Vocal-Instrumental „Contemporanul”. Mihai Dolgan a lăsat urme adânci și du-

rabile în istoria culturii naționale, înălțând la un nivel calitativ nou genul muzicii moldovenești de estradă, contribuind la creșterea prestigiului ei internațional. A murit la 15 martie 2008.

1945 Clarinetistul **Ion Crasnopolski** s-a născut la Chișinău. A studiat la Institutul de Arte „G. Musicescu” din Chișinău (1963-1970). În anii 1967-1991, a fost clarinetistul Ansamblului „Joc” al Filarmonicii din Chișinău; profesor la Institutul de Arte „G. Musicescu” (din 1991). Artist emerit din Republica Moldova (1974).

17 MARTIE

1819

Se naște **Alecu Russo** în s. Prodănești. 1829 - pleacă la studii în Elveția, 1835 - părăsește Elveția spre Viena, pentru studii de comerț iar în 1836 se întoarce în țară. 1836-1841 se stabilește la moșia părintească Negrișoara. 1840 - alcătuiește în

franceză primele sale lucrări, tiparite postum. 1841, în 4 octombrie, este numit asesor la Piatra-Neamț. În mai 1842 scrie Palatul lui Duca-Vodă. 1844, la 14 iunie se stabilește la Iași. 1846, la 11 ianuarie are loc reprezentarea piesei sale Bacalia ambițioasă. La 25 februarie i se prezintă a doua piesă, Jignicerul Vadra sau Provincialul la Teatrul Național. La 26 februarie autoritățile, apreciind ca piesa „ataca orânduiala publică și întocmirea țării”, hotărâsc „arestuarea tulburătorilor” și trimiterea lor în surghiun: Russo, la schitul Soveja, iar actorii la mănăstirea Cașin. Acum, sau poate ceva mai târziu, a scris studiul Poezia populară, în care se pomenește prima oară de Miorița (culeasa de Russo la Soveja), a alcătuit, probabil, și paralela literară Decebal și Ștefan cel Mare. 1848, în februarie interpretează la Iași, piesa Nunta Țărănească. La 9 iulie este arestat la Dej. 1849, 12/24 ianuarie, ajunge la Viena, de unde mai târziu pleacă spre Paris. În 1851 se reîntoarce în Moldova. În revista Zimbrul, din Iași, publică Studie moldovana. În 1852 părăsește magistratura, devenind „vechil” (avocat). La 1855, în revista România literară apar Cugețări. În revista Steaua Dunării îi apar trei articole: unul despre dezrobirea tiganilor, altul despre ardeleni și ultimul, sub forma unei scrisori către redacție, cuprinzând observații asupra revistei. În 1859 la 5 februarie, moare la Iași.

20 MARTIE

1939

Gheorghe Vrabie — autorul stemei Republicii Moldova, al stemei și al drapelului mun. Chișinău, și al leului moldovenesc. S-a născut în s. Călinești, jud. Bălți, a studiat la Academia de Pictură,

Arhitectură, Sculptură „I. Repin” din Sankt Petersburg, în perioada 1962-1967. A debutat în 1961. A ilustrat mai multe volume din literatura română și universală. A realizat ciclul de lucrări intitulat „Hipismul”, lucrări în mozaic. A vernisat expoziții personale în țară și străinătate: București, Moscova, Sankt-Petersburg, Bratislava, Viena, Washington, Alma-Ata, Plovdiv, precum și în orașe din România (Bacău, Botoșani, Moinești). A participat la tabere de creație, ateliere, simpozioane în România, Federația Rusă, Letonia, Lituania, Ungaria. Gheorghe Vrabie a obținut Premiul I pentru grafică la concursul organizat de Academia de Artă din Sankt Petersburg (1964), Premiul concursului organizat pentru elaborarea stemei de Stat a Republicii Moldova (1990), Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (1999). În 1998 – titlul Maestru în Artă, medalia Eminescu (2000). Deasemenea, este deținătorul decorației „Cavalerul Ordinului Republicii” (2010), Laureat al Premiului Național (1988), membru titular al UAP din R.S.S. M (1967), Maestru Emerit în Artă (1996), Laureat al setului de medalii „Mihai Eminescu”.

1962 21 martie – Ziua de nașterea a dlui **Vasile Moroșanu**, șefului Secției de cultură a raionului Anenii Noi

25 MARTIE

1938

Dumitru Fusu s-a născut în s. Parcova, raionul Edineț. În anii 1960 - 1970, a activat ca actor, cu unele întreruperi, la Teatrul „Luceafărul” din Chișinău. În 1968 fondează Teatrul unui Actor. Regizor la studioul „Moldova - film” în perioada 1979 - 1984. Revine în teatru. Organizator la Chișinău al Festivalului Internațional de Teatru „One Man Show”. Un actor de vocație și un mare animator al Teatrului unui Actor în R. Moldova. În cinematografie a debutat în anul 1966, în filmul „Omul merge după soare”. A interpretat roluri de înaltă respirație artistică, îmbinând reușit arta scenică și jocul inspirat în fața camerei de luat vederi. Membru al Uniunii Cineaștilor din 1976. Studii: Școala Teatrală „Boris Șciukin” din Moscova (1955 - 1960), actor de teatru și film; Cursuri Superioare de Regie și Scenaristică, Moscova (1977 - 1979), regizor. Premii și diplome: Medalia „Mihai Eminescu”, 1996; Ordinul Republicii, 2001.

1956 25 martie, Ziua de naștere a dnei **Nina Juraveț**, șeful Secției de cultură a raionului Dondușeni

1952

Sergiu Finiti s-a născut în s. Babele, Ismail, regiunea Odessa. A făcut studii la Institutul de Arte „Gavriil Musicescu” din Chișinău (1969-1973), a fost angajat ca actor la Teatrul Muzical-Dramatic „A. S. Pușkin” din Chișinău (1973-1979), apoi

la Teatrul „Koleso” din Cernăuți (1979-1981), peste doi ani - solist în formația de muzică folk „RIFF” din Zaporijie, apoi actor la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău (1983-1986). Combină activitatea teatrală cu cea de interpret de muzică folk. Astfel, după ce între anii 1986-1989 a activat în cadrul formației „Legenda”, revine din nou ca actor la Teatrul Actorului de cinema (1989-1991), la Teatrul etnofolcloric „Ion Creangă” (1992-1996) și apoi la Teatrul municipal „Satiricus Ion Luca Caragiale” din Chișinău, unde joacă și în prezent. Sergiu Finiti a jucat în 15 filme artistice. În anul 1996 a fost distins cu titlul onorific de „Maestru în artă”. Este laureat al Festivalului de muzică folk, ediția a doua.

27 MARTIE

1888

Alexei Mateevici – cel mai înzestrat poet al Basarabiei de la începutul sec. XX, cântărețul înfocat al frumuseților „limbii noastre”. Cuget bogat, fire aleasă, el și-a consacrat străduințele slujirii poporului său cel oropsit. Suflet nobil și cinstit,

s-a zbuiciumat în căutarea adevărului, spre care a tins toată viața sa, dar pe care, cu toate acestea, nu i-a fost dat să-l pătrundă. De aici căutările lui chinuitoare, răătăcirile dureroase, care-și au explicația în izbitorile contradicții ale epocii și în acele împrejurări specifice, în care el s-a format ca scriitor.

30 MARTIE

1633

Miron Costin, fiu al hatmanului Iancu Costin refugiat cu familia în Polonia și căruia i s-a acordat titlul de nobil polon, studiaza la Colegiul Iezuit de la Bar. Întors în Moldova prin 1653, Miron Costin

îndeplinește misiuni diplomatice și funcții militare și politice importante (mare vornic, mare logofăt). A participat la câteva campanii militare, între care aceea a expediției turcești împotriva Vienei, când cade prozonier la poloni. Regele Jan Sobiețki — care îi era prieten — îl ține într-o captivitate ușoară și-l pune să scrie o „Istorie în versuri polone despre „Moldova și Țara Românească”. Întors în Moldova, ocupă o vreme funcția de staroste de Putna. Miron Costin scrie în româna „Letopisetul Țării Moldovei”, care îl continua pe cel al lui Grigore Ureche, poemul „Viața lumii” „mai mult să văză că poate și în limba noastră a fi acest feliu de scrisoare ce să chieamă stihuri” și, în ultimii ani ai vieții, „De neamul moldovenilor”. Alte opere ale sale

sunt redactate în poloneza: „Cronica țărilor Moldovei și Munteniei” (Cronică polonă). Scrisul sau vădește educația umanistă târzie: prin stil, procedee retorice, referințe culturale.

31 MARTIE

1893 Simion Atanasie-Zlatov, dirijor de orchestră, profesor și compozitor s-a născut în or. Chișinău. A studiat la Școala medie de muzică a Societății muzicale ruse din Chișinău (1908-1912) și la Conservatorul imperial din Petersburg (1912-1916). În anii 1916-1919, instrumentist în diferite orchestre din Chișinău; cornist în Orchestra simfonică din București (1919-1927); inspector general al fanfarelor Armatei și Flotei Române (1927-1928); cornist în orchestre de salon, operete și teatre din București (1929-1940); profesor de corn la Conservatorul Unirea din Chișinău (1928-1929); capelmaestru al fanfarelor din Constanța și București (1929-1940); dirijor al orchestrei Teatrului din Chișinău (1940-1941); profesor la Școala militară de muzică și orchestrator la Studioul „Stanislavski”, or. Kokand, Uzbekistan (1941-1942); profesor de armonie, teoria muzicii, limbă română la Conservatorul din Chișinău (1944-1953). Membru al Societății Compozitorilor Români (1933); membru al Uniunii Compozitorilor din Moldova (1940). A compus lucrări scenice, simfonice, corale, vocale.

ASPECTE RITUALE ȘI SĂRBĂTOREȘTI ALE MĂRȚIȘORULUI

Tradiția Mărțișorului în arealul de răsărit al românimii

dr. VARVARA BUZILĂ,
Chișinău, Muzeul Național
de Etnografie și Istorie Naturală

Până la mijlocul sec. al XX-lea sărbătoarea cunoscută actualmente ca Mărțișorul era numită în uzul popular al satelor de la est de Prut și de Nistru mai frecvent Mart, dar și Marte, păstrând apropierea fonetică cu numele zeului roman Marte, de la care își trage numele și luna. Bătrânii octogenari îi spun și acum astfel primei luni de primăvară. În legătură cu răspândirea științei de carte, în prima jumătate a secolului al XX-lea a început a se încetățeni și numele de Mărțișor, încât către sfârșitul sec. al XX-lea el a devenit dominant.

Obiceiul Mărțișorului intermedia, prin mijloace rituale, trecerea de la iarnă spre primăvară. El constă din câteva componente relaționate între ele, fiecare având funcții concrete ce conlucrau pentru a se atinge condiția rituală necesară și a asigura trecerea acestui prag al timpului. Le vom prezenta în consecutivitatea lor, bazându-ne preponderent pe informațiile de teren înregistrate după anii '70 ai secolului XX. Evident, în această perioadă obiceiul apare schematic, constând din „citate” rudimentare, chiar dacă informațiile despre el au fost oferite de interlocutorii în etate, care și-au amintit de perioada când erau copii sau tineri.

Una din primele componente și cele mai constante ale obiceiului constă în faptul că în luna martie oamenii poartă mărțișoare. Mărțișorul este un obiect de ritual, sau un simbol obiectivat. Pentru a întruni și a păstra calitățile necesare, pentru a funcționa ca simbol, el este confecționat, purtat și apoi scos din uz conform prescripțiilor rituale.

În spațiul cercetat puțini informatori au precizat când e mai bine să fie confecționate și legate mărțișoarele. Bătrânii recomandă ca până la răsăritul soarelui, mărțișoarele făcute în ajun sau chiar în

dimineața acestei zile, să fie legate întâi de toate tuturor copiilor, dar și tinerilor, în special – fetelor, mai rar – și oamenilor în etate. Până la Războiul al Doilea Mondial, la întâi martie când ieșeau prima dată afară toți copii trebuiau să poarte mărțișoare. „Mărțișorii îi făceau de cu seară și-i puneau până la răsăritul soarelui la gât și la mâni”. „La întâi Mart de dimineață tare, până a ieși soarele, răsusei două ațe, una roșie și alta albă, apoi legai un șnur de aista la gât și la amândouă mâinile. Erai legat în trei locuri”. „Punerea sau legarea mărțișorului se întâmplă de regulă la 1 martie des-dimineață, până nu răsare soarele”. Aromânii și bulgarii de obicei le pregătesc în ajun. Mulți informatori n-au precizat detaliul privind afișarea mărțișoarelor până la răsăritul soarelui, uneori, posibil, pentru că cercetătorul n-a insistat. Această scăpare se observă și în corpusurile de texte privind obiceiurile de primăvară. El este foarte important în scenariile rituale ce însoțesc trecerea pragurilor anului. De exemplu, sărbătorile principale ale anului: ajunul Crăciunului, Crăciunul, ajunul Anului Nou și Anul Nou, Sfinții, sâmbetele morților (sâmbetele Moșilor), Dumnica Mare, Rusaliile (Sfredelul Rusaliilor, Împrăștierea Rusaliilor) etc. încep printr-un complex de acțiuni, care conform prescripțiilor tradiției, sunt săvârșite până la răsăritul soarelui. În literatura de specialitate sunt suficiente exemple privind și alte obiceiuri, pentru a putea constata că răsăritul soarelui este benefic acțiunii rituale ce începe să se desfășoare.

În spațiul cercetat ca și în întregul areal de funcționare a acestui obiect simbolic femeile făceau mărțișoarele: bunicile, mamele, fetele, având grijă de perpetuarea tradiției în toată plinătatea ei de manifestări. Și acum tot ele le confecționează,

încât putem generaliza că femeile au întreținut acest obicei. Cele mai vechi mărțișoare erau confecționate din lână, iar târziu – din ațe de cânepă, în și bumbac.

Cel mai frecvent mărțișor consta din două fire – unul alb și altul roșu – răsucite împreună. Până la Războiul al doilea Mondial el arăta ca un găitan simplu, făcut din două ațe răsucite. E la fel ca mărțișorul românilor din alte zone, ca cel purtat mai des de aromâni, bulgari, macedoneni, greci, albanezi. Trebuie să luăm în calcul această reprezentanță teritorială și culturală, deducând totodată că dihotomia cromatică alb/roșu are o mare importanță pentru aceste culturi odată ce a fost păstrată secole la rând. Unitatea însemnelor se ține și pe vechimea simbolului.

În unele sate mărțișorul era din lână de-o singură culoare – roșie (s. Trebujeni, Butuceni, Brănești r. Orhei). Legau la mână și la degetul inelar un fir de lână roșie, spunându-i mărțișor. Fetele mai mari primeau la cel de la încheietura mâinii și un ciucure. În altele „Legau copiilor mici o lână roșie la mână și la scufie, ca să nu fie deochiat”. Această formă a simbolului redusă la un singur fir de lână roșie ne

Foto V. Buzilă

MARIA LUNGU cercet. șt. MNEIN
cu mărțișoare purtate la mână.

amintește de amuleta folosită contra deochiatului, foarte răspândită în spațiul cultural românesc și în cel european. De obicei, sunt protejați cu ajutorul ei sugacii, dar și copiii mici, considerându-se că respinge forțele răului.

De rând cu simbolul bicolor, uneori în aceleași localități cercetările de teren au relevat și existența mărtișorului tricolor. Acesta are două variante cromatic. În câteva sate mărtișorul tricolor este format dintr-un fir alb, unul roșu și altul verde, toate de lână (s. Drepcăuți, r. Briceni; s. Filipeni, r. Leova; s. Lărguța, r. Cantemir; s. Manta, r. Cahul; s. Oziornoe, fostul s. Babele, r. Izmail). Satele în care a fost atestată această tradiție nu sunt apropiate ca geografie, ceea ce ne dă temeiul să considerăm că ea poate fi mai veche, sau că a apărut în diferite locuri, ca rezultat al interpretării semnificațiilor obiceiului și a avut ca rezultat exteriorizarea unui nou exponent simbolic. În mai puține localități a fost identificat mărtișorul tricolor din ață albă, roșie și neagră. „Aveau mărtișor la mână făcut din 3 ațe: roșie, albă și neagră. Când au început a le purta la piept, au rămas numai două – albă și roșie”. Și moldovenii, stabiliți în nordul Caucazului la mijlocul sec. al XIX-lea, au păstrat mărtișorul tricolor, în care intră și culoarea neagră. Ne vom referi la interpretarea simbolismului cromatic puțin mai târziu, după ce vom prezenta și celelalte caracteristici ale obiectului.

Tradițional, mărtișoarele erau legate la gâtul și la încheietura mâinilor oamenilor. Mărtișorul era purtat la gât și la www (s. Hârbovo, Molnița, Suceveni, Corcești, Crasna, r. Adâncata, reg. Cernăuți, Bucovina; s. Parcova, r. Edineț; s. Șendreni, r. Nisporeni; s. Lărguța, r. Cantemir; s. Manta, r. Cahul), la gât (s. Filipeni, r. Leova; or. Reni, reg. Odesa, Ucraina); la încheietura mâinii și la degetul inelar (s. Trebujeni, Butuceni, Brănești, r. Orhei), la mâna dreaptă (s. Ciuciuleni, Cătăleni, r. Nisporeni; s. Văleni, r. Cahul; s. Oziornoe, fostul Babele din Izmail;); la mână (s. Dâneni, r. Ocnița; s. Drepcăuți, r. Briceni; s. Trebujeni, r. Orhei; s. Badicu, Manta r. Cahul; s. Camășovca, r. Tatarbunar).

Și animalelor făcute de curând: mieiilor, vacilor, mânjilor, înainte de-a fi scoase pentru prima oară afară la soare, li se punea mărtișor bicolor sau numai roșu la gât. Rostul acestui gest este interpretat de către informatori ca fiind apotropaic.

În unele sate, în același scop se lega un fir roșu de lână la gâtul și la coada vacii care era scoasă afară pentru prima oară după fătare.

În acest sistem de referință întreaga casă și gospodărie intra sub incidența unei pânze roșii (un brâu, un țol, o basma etc.) care era afișată pe un loc înalt (streașina casei, colțul casei, un gard). Obiceiul a fost remarcat la toate popoarele ce au tradiția mărtișorului. Informatorii nu cunosc rostul acestui gest. El este repetat la Sfinți, când, conform tradiției, se ieșea în câmp la arat și la Sânzien (Drăgaică). Și dacă ținem cont de racordarea acestor două ultime sărbători la stările soarelui – echinocțiul de primăvară și solstițiul de vară, am putea deduce că gestul are conotații ale cultului solar.

Din cele expuse, reținem ideea că până a ieși la soare (în prima zi de primăvară, considerată ca având funcțiile primei zile din anul agrar), adică până a fi văzuți de el, oamenii (și animalele mici, vulnerabile) trebuiau să poarte mărtișoare. Nu toți informatorii care au vorbit despre necesitatea de-a purta în primele zile ale lunii martie acest simbol, au știut care este rostul lui. Situația este firească dacă ținem cont de specificul culturii de-a acționa prin mecanismele sale mai mult pentru a impune respectarea necondiționată a prescripțiilor printr-o codificare a sensurilor, decât de a explica de ce este obligatoriu a îndeplini un obicei sau altul.

La Cazangic, Leova se spune: „Cine poartă mărtișoare, / vara nu se teme de soare”. O invocare similară, specifică Muntenia publicat Simeon Fl. Marian „Cine poartă mărtișoare / Nu mai e pârilit de soare!” „Poartă mărtișuș, ca să nu se deoache”. Am putea deduce că mărtișoarele protejează pe cel care le are asupra sa, inclusiv de soare. Un indice în acest sens ar fi și faptul că mai înainte, așa cum erau legate la gât și la încheietura mâinilor, formând inele cu rosturi apotropaice, ele ca și cum păzeau locurile prin care se putea pătrunde sub haina omului. Noi semnificații ale simbolului pot fi desprinse și din celelalte secvențe ale scenariului ritual. Semnificația lui apotropaică și augurală este sugerată prin răspunsurile privind durată funcționării lor. „Dacă porți mărtișor, peste vară ești mai voinic și ai mai mult sânge. O să fii bălan”. „Purtai mărtișoarele până înfloreau jișinii. Te du-

Foto V. Buzila

Mărtișor purtat la piept.

ceai la copac, legai mărtișorul cu două noduri și zisei așa: Cum îi floarea albă și frumoasă, așa să știu toată vara. Cum îi jișina roșie, așa să știu toată vara, tot anul”. Alte ori pomul este beneficiarul acestui gest. Când prindeau mărtișorul, spuneau: „Să rodească bine pomul” (s. Molnița, r. Adâncata, Cernăuți).

Din aceste mici comentarii unitare ca sens, rezultă că mărtișoarele trebuie să-i apere de soare pe cei care i-au purtat. Interpretând altfel gesturile și invocările, ele pot fi înțelese ca o manifestare a cultului solar.

Înainte mărtișorul era purtat o perioadă destul de importantă, ea constând din câteva etape. Întâi de toate, cu ajutorul lui se trecea peste Zilele Babei, în care oamenii se așteptau să ningă, să spulbere, să ploaie. Ca și cum timpul trebuia să-și consume toate rezervele fenomenelor atmosferice, ca să poată trece spre o altă etapă. Oamenii spun despre zilele cu precipitații că „Vremea face cârlani (miei)”. Apoi era traversată o altă etapă, cea a regenerării vegetației, până de ajungea la înverzirea plantelor și înflorirea pomilor, ca o garanție a sosirii primăverii. Unii informatori au precizat că mărtișorii erau purtați până la Florii – cea mai importantă sărbătoare a înfloririi. Pretutindeni erau preferați pomii în floare sau cei care urmau să înflorească pentru a lăsa pe ei mărtișorul. Fetele alegeau zarzărul, mărul, vișinul, aceștia având flori alb-roze foarte gingașe. Purtau această amuletă „ca să nu se lipească soarele de vară de fete. Îi puneau la floarea alb-roză de zarzăr, ca să fie frumoase” „Si pune pe florile lui, si șie ca floarea albi de

zarzăr” (s. Dolna, r. Nisporeni). În unele sate din jurul Nisporenilor, mărtişorii erau prinşi şi la copacii abia sădiţi, ca să le confere puterea omului.

În satele de la sud, situate pe malul Prutului (Giurgiuleşti, Brânza, Văleni, Căşliţa Prut, Slobozia Mare, Cuza Vodă r. Cahul) poartă mărtiguşul până la Florii, când se duc cu sălcioară la biserică pentru a o sfinţi, apoi fac din ea cununi şi le leagă cu el. Se duc apoi la Prut (sau la gârlă) şi aruncă cununile pe apă, ca să vadă a cui va ajunge mai repede în josul apei. Se consideră că fata a cărei cunună a ieşit înaintea celorlalte se va căsători prima. Ea este numită surată şi invită pe celelalte fete la o masă în ziua de Paşti.

Un alt reper ritual până când se poartă mărtişorul este Buna Vestire. „Legau

exponenţi ai primăverii, apar ca agenţi ai transformărilor ulterioare, sau ca garanţi ai proceselor ireversibile. Pajura în custodia căreia va intra simbolul ţine de mentalitatea mitică, destul de bine conservată în părţile sudului.

Ca să generalizăm acest segment, trebuie să precizăm că mărtişorul care a apărut omul în această perioadă critică a schimbărilor timpului, în final este atârnat pe un pom în floare. Din perspectivă semiotică el este ridicat într-un registru mai sus decât cel în care vieţuieşte omul. Pus în pom el intră în registrul de sus al universului, în care sălăşluiesc divinităţile venerate de comunităţile umane. Acest comportament este specific preponderent comunităţilor de agricultori. El este orientat în interior şi valorifică aspecte psihologice personale, sociale.

Tot în părţile sudului este răspândită şi o altă finalitate rituală a simbolului. La Cartal, r. Reni, atunci când oamenii vedeau primele berze „zvârleam în sus mărtiguşul şi spuneam: Na-ţi albeţile /Dă-mi negreţile! Adică, na-ţi iarna şi dă-mi vara“. Sau cel mai des îl puneau sub o piatră (s. Bădicu, r. Cahul), ori – la rădăcina unui pom (s. Filipeni, r. Leova). Pe la 18 martie apar cocostârcii, încep zilele lor. După ce le scoteau de la mână le puneau sub o piatră, apoi veneau a doua zi, ca să vadă la ce vor avea noroc. Observând ce vietăţi s-au adunat pe mărtişoare, interpretau fiece găză conform unui cod cunoscut în localitate, la ce animale vor avea noroc în acest an.

Se observă o deosebire clară între interpretarea semnificaţiilor mărtişorului în satele de la centrul şi nordul spaţiului cercetat şi cele dezvoltate în satele de la sud. Dacă în restul teritoriului prin fixarea mărtişoarelor în spaţiul natural, regenerat, este urmărită sănătatea omului, frumuseţea lui, în special ale fetelor, în tradiţia satelor de la sud nu este vizat omul, ci bunăstarea familiei, bazată pe animalele de casă. Faptul că pentru a transmite naturii mesajele umane este actualizat un registru de sub nivelul omului – obiectul este pus sub piatră, sub rădăcina unui pom, – demonstrează că aceste comunităţi au o cultură preponderent păstorească. Sau au o orientare spre exterior, spre natură, ecologică.

Pentru a releva şi alte înţelesuri ale obiceiului, este necesar să analizăm cadrul

lui temporal, care are şi alte repere decât cele arătate deja. O bună parte dintre aceste practici ţin de începutul anului agrar. La 1 martie, indiferent dacă era vreme bună sau zăpada acoperea câmpurile, oamenii din Copanca, din Valea Nistrului de Jos ieşeau pe câmp la plug, „boroneau zăble“. În alte sate, în virtutea contaminării reminiscenţelor sărbătoririi începutului de an agrar cu Ziua moaşei (Ziua Babei), dacă era zăpadă pe câmp ieşeau câteva femei cu o boroană, făcută din zgârpaci (tufari ghimpoşi), pe care o trăgeau până la hotare, pentru a alunga iarna.

Întâi Martie avea valoare de omen, ca ziua de Crăciun şi ca cea de Anul Nou. „Când ajungeam la întâi mart, se chema că asta-i Odochia, Baba Odochia. Dimineţa ne sculam şi începem 12 lucruri, ca la Crăştiun. Şi prin casă şi pe afară. Săpam, greblam, săşeram, îmblăşeam. Măturam prin casă, să se ducă puricii afară. Cum numai era luna nouă pe şer, crai nou, ieşă bărbatu afară şi striga spri casă de trei ori: „Lună nouă în casă // Purişii afară!“. Vom aminti aici că şi la Anul Nou sătenii începeau 12 munci, dintre cele mai specifice vieţii lor, ca să aibă spor la ele pe toată durata anului. Cifra 12 trimite la lunile anului, la integritatea lui. Iar trezirea rituală a câmpului din amorţirea iernii aminteşte de obiceiul mai vechi al „Pluguşorului“, practicat la Anul Nou până la mijlocul sec. XX prin satele din centrul Basarabiei. Flăcăii înjugau doi sau mai mulţi boi la un plug adevărat şi trăgeau brazde prin zăpadă pe la casele gospodarilor, rostind oraţia „Pluguşorului“. În textul „Pluguşorului“ sunt amintiţi mai des 12 boi. Numărul real de boi înjugăţi cu care plugarii îndeplineau muncile câmpurilor căpăta forma simbolică de 12, datorită constructelor mitopoetice ale Modelului lumii.

Întregul an este reprezentat la începutul primăverii ca şi la alte praguri ale timpului prin cifra 12. Astfel, Baba Odochia (Baba Dochia) îşi scutură timp de 9 sau 12 zile cele 9 sau 12 cojoace, începe la 1 martie şi ţine 9 sau mai frecvent 12 zile, numite şi Zilele Babei Odochia. Sunt zilele rezervate ei, considerate impure. Cât timp durează ele oamenii sunt pregătiţi să accepte orice capricii ale timpului. Aşteaptă să se sfârşească puterile iernii, ca ea să cedeze în faţa primăverii. Cifra nouă a fost corelată cu cele 9 luni care urmau după martie, până la încheierea anului. Lunile

Foto V. Buzilă

Muzeograful VALENTINA ONOFRIESCU cu mărtişoare la piept şi la mână.

la mână un gănaf de lână roşie şi după şi-l purtau până la Buna Vestire, îl lăsa pe un zarzăr, să vadă ce rod o să dăi. Dacă rodea ghini, socoteu că şi omul ari şi aibă an bun“. În satele din sudul Bugeacului nu totdeauna este specificat pomul. „Îl legam la un pom, să-l ia păsările!“ (s. Oziornoe, r. Izmail); „Cred că vine barza să-l ia“ (s. Plavni, Reni). În satul Manta, r. Cahul se crede că vine pajura să-l ia. Această continuitate a existenţei obiectului ritual este subordonată logicii rituale. Păsările, ca o clasă destul de reprezentativă a vieţuitoarelor cerului, mai concret barza sau cucul (conform atestărilor din literatura de specialitate), ca

de iarna nici nu erau luate în calcul, ea fiind considerată un anotimp mort. Este o reminiscență și mai veche a împărțirii anului, când Conform prescripțiilor tradiționale trecerea de la iarnă la primăvară ține 12 zile. În ambele cazuri se apelează la formula temporală consacrată 12 (inclusiv 3+9), pentru a valida trecerea pragului anului văzut ca întreg. Vom observa că în diferite tradiții culturale europene și trecerea de la anul vechi la cel nou durează tot atâtea zile, considerate impure, sau refuzate și de anul vechi și de cel nou.

O altă componentă importantă a obiceiului Mărțișorului în prima zi a primăverii o constituie practicile de purificare. În această zi toate familiile trebuiau să se ocupe de curățenie. Gunoiul strâns era ars împreună cu toate vechiturile din gospodărie. Acțiunile reale ale oamenilor erau interpretate ca având conotații mult mai profunde. Realmente se făcea ordine și curățenie peste tot locul în locuință și în gospodărie. Iar din perspectiva imaginarii tradițional, toate acțiunile erau subordonate alungării iernii și înlocuirii ei de către primăvară.

Acțiunile porneau din spațiul culturalizat spre cel natural. În teritoriul cercetat, ca și în întreg spațiul românesc, iar așa cum vom arăta ceva mai încolo, ca și în tradiția celorlalte popoare moștenitoare a obiceiului Mărțișorului, împreună cu acțiunile rituale oamenii recurg și la puterea cuvântului. Ne vom opri asupra unei fraze, rostită în această zi pretutindeni, în mod obligatoriu. Despre ea amintea și Sim. Fl. Marian. „Ca să nu te mănânce purecii, la 1 martie înfigi un cuțit în mijlocul pragului, spunând de trei ori: „Mart în casă, purecii afară!” Sau invocția era rostită de doi membri ai familiei. Unul ieșea afară și striga „Mart în casă!”, altul, care sta la fereastră, adăuga „Puriși afară!” În scenariu sunt incluse și repetările frazei, pentru a-i conferi eficiența scontată „Părinți îi puneu pi copchii și striji di trii ori la fereastră: „Mart – în casă! Puriși – afară!” Vom remarca faptul că aceeași formulă era rostită și de către bulgari atunci când măturau în această zi prin casă și prin anexele gospodărești: «Марта в къщи – бълхи вън!» (în trad. „Mart în casă – purecii afară!”, «Вън бълхи – вътре Марта!» (în trad. „Ieșiți purici – să intre Mart!”). Aceleași comportamente sunt specifice și mace-

donenilor, și grecilor. Femeile din Grecia făceau curățenie prin locuință și când aruncau gunoiul afară rosteau: „An rău fugi de aici, an bun, vino încoace!” Sau „Du-te de aici calicule de februarie! Întâi martie vino cu bucurie și cu flori!”

Pentru a asigura pătrunderea primăverii și în spațiul locuit de om erau deschise ușile caselor, erau scoase toate țesăturile afară, oamenii trebuiau să iasă pe afară. Dar cel mai mult se conta pe invocția consacrată „Mart în casă, purecii afară!”, care în mentalitatea tradițională trebuia să acționeze conform principiului „Zis – și făcut!” Prin cuvânt, considerat că are cea mai mare putere de săvârșire, era realizat ritul de trecere. Economia frazei, răspândirea ei într-o arie destul de vastă denotă încă o dată vechimea obiceiului.

Un alt aspect al vechimii obiceiului constă rezidă și sincretismul și corelarea perfectă a limbajelor și semnificațiilor lui. Informatorii în etate povestesc că și după Războiul al Doilea Mondial: „Scoteam toate țoalele afară (prin țoale se au în vedere toate țesăturile și hainele – n. n.) la soare și fugăream copchii goi de trii ori primprejiurul casei. Se scuturau de puriși”. Și în alte informații atestate în diverse părți unde se practică obiceiul apare preocuparea oamenilor de-a scăpa de purici. Să nu înțelegem literalmente ideea, ci din perspectiva gândirii populare. Purecele este cel mai mic reprezentant al sedentarismului, al iernii. Alungarea lui din haine, din casă este egală cu alungarea iernii.

O altă acțiune semnificativă a zilei este că scuturau afară așternuturile, hainele, țolurile, scoarțele – adică toate obiectele făcute din fire, alungând iarna, ca și cum ar scutura cojoacele Babei Dochia (Odochia). Acțiunea este comună pentru toate popoarele. Iată de ce este important s-o percepem într-un context mai larg. Trebuie să precizăm că alte munci erau strict interzise în această zi. Orice încălcare a interdicțiilor era sancționată în plan mitic. Atâta doar, că după terminarea curățeniei, femeile puteau să se adune împreună să toarcă. Adică nu torceau câte una singură, ci împreună, la clacă, considerând că au voie să facă acest lucru pentru că și Baba Dochia a tors în această zi. Observăm cum acțiunile femeilor sunt o formă de exteriorizare a conținuturilor mitice, profunde, în care lumescul și cosmicul se întrepătrund, se condiționează reciproc.

În acest context este important să amintim că în legendele despre Baba Dochia lâna apare în câteva ipostaze. Întâi de toate, cele două femei (baba / flica împăratului; baba / nora) protagoniste ale narațiunii, pasc oile. Apoi Baba Dochia poartă 9 sau 12 cojoace, pe care le dezbracă și din această cauză moare de frig. În alte legende, nora babei trebuia să spele lâna neagră, încât s-o facă albă, lucru imposibil în mod obișnuit, s-au săvârșit cu ajutorul pietrei (spumei roșii). Spălarea lânii negre în apă cu spumă roșie (aici roșul are funcție de transfigurare), rezolvă sarcina imposibilă. Este important să observăm că cele trei culori se întâlnesc în această formulă, formând un proces. Lâna neagră a Babei Dochia este din același registru ca și ceea ce se are în vedere când purtătorul de mărțișor rostește către berze. „Na-vă negrețile și dați-mi albețele!” Dar ca să aibă loc transformarea negrului în alb e nevoie de intervenția culorii roșii, adică pentru a se săvârși ritualul este nevoie de un sacrificiu, oricât de mic ar fi. Sau de un simulacru al sacrificiului, ca prin ritual să fie depășit conflictul apărut ca diferență între începutul anului cosmic și a celui cultural.

Aici, pentru că am atins o problemă foarte importantă a imaginarii tradițional ar trebui să dezvoltăm o analiză mult mai profundă – cea a inversărilor cromatice. Ea vizează modul diferit al omului arhaic (uneori și a celui tradițional) de a interpreta semnificațiile culorilor în raport cu viziunea noastră modernă. În literatura de specialitate, mai ades în publicistică, s-au propus interpretări pe două planuri: cosmic și uman. Lecturând primul plan al relațiilor, s-au făcut paralele directe între culoarea albă a mărțișorului și cea a zăpezii, ca exponent principal al iernii, și între culoarea sa roșie ca semn principal al soarelui de primăvară. Pe planul al doilea au fost valorizate sursele vieții umane: albul (seminței, alte ori al laptelui matern)/și roșul (sângelui). Aceste interpretări sunt importante și prin faptul că ele alimentează perpetuarea tradiției în zilele noastre. Dar ele nu reconstituie lanțul semantic între interpretările purtătorilor de tradiție și a celor care o apreciază.

Această corespondență directă are o anumită logică ce trebuie luată în considerare. Dar ținând cont de impactul puternic al culorii roșii în toate culturile, de prezența ei în toate obiceiurile românești

ce țin de vârstele omului și în cele calendaristice, dar și de un posibil dinamism al ei, este important ca pentru o etapă mai veche a funcționării culturii, cum este cea în care s-au format legendele, să ținem cont de principiul inversiei în interpretarea culorilor. Ne-am referit la el când am analizat simbolurile cromatice ale perioadei de doliu (jelirii) în tradiția noastră. Formulăm atunci concluzia că Moldova istorică a păstrat cel mai târziu dintre toate țările europene doliul alb și că actualmente teritoriul Moldovei istorice este ca un hotar al doliului alb al Răsăritului și doliul negru al Apusului. Intenția noastră este de a cunoaște semnificațiile simbolurilor așa cum le percepeau înaintașii, chiar dacă ele sunt contrarii viziunii moderne asupra lumii.

După frecvență, culorile amintite în legendele despre Baba Dochia sunt: negrul (preponderent), albul (preponde-

rent), roșul (moderat). Între frecvența culorii albe și negre există aproape o egalitate. Vom înainta aici o ipoteză pe care urmează s-o verificăm, aducând mai multe exemple dificil de citat aici, precum merită, că și în textele „Plugușorului” nostru, care însoțește trecerea de la anul vechi în Anul Nou, se păstrează această frecvență. Cu singura deosebire că pământul este negru, grâul este roșu la semănat, iar făina din recolta nouă este albă. Roșul este intermediar, face legătura dintre negru și alb. După ce am precizat aceste detalii, trebuie să oferim spațiu de analiză mărtisorului în care apare și culoarea neagră. Am adus câteva exemple din diferite zone, care pot constitui un argument al vechimii lui. Se referă la acest simbol, ca la o tradiție mai veche, și Ion Ghinoiu. Trebuie să amintim că el se întâlnește și în practica altor popoare. În Ohrid, Macedonia era tradiția mărtisorului alb, roșu și negru.

Firul negru apare și în mărtisorul bulgarilor. Firul negru este destul de des folosit în practicile apotropaice. Conform unor credințe generalizate, mamele leagă mânuța sau degetul copilului, pentru a-l proteja de deochi sau de alte rele, la fel cum face și cu lâna de culoare roșie. Deci, în practicile magice apotropaice și propitiitoare firul roșu și negru de lână înregistrează roluri și semnificații comune.

Apreciem larga răspândire a șnurului alb/roșu, ca simbol obiectivat în debutul primăverii, dar atunci când gândim la vechimea mărtisorului ni-l imaginăm că el putea să fie alb/negru. Întâi de toate, pentru că prin cuvintele care se rostesc în invocări se impune această opoziție. Apoi, este știut că în cadrul unui obicei mai greu se schimbă structura și textele ce alcătuiesc limbajul lui verbal. Iar obiectele simbolice folosite de comunități la desfășurarea lui se schimbă mai ușor.

Ziua Mondială a Femeii *proveniență și glorie*

De multe ori, mulți dintre noi sau întrebat și continua să-și mai pună această întrebare: De unde vine Ziua Internațională a Femeii și care-i sunt rădăcinile?

Dacă încercăm să facem un voiaj în adâncul timpurilor, întâlnim unele informații care prezenta interes. La originea sărbătorii de 8 martie (ziua femeii sau ziua mamei) se presupune că au fost sărbătorile păgâne ale grecilor și romanilor, care consemnau trecerea de la iarna la vara, adică perioadă de renaștere a naturii.

La romani, respectiva sărbătoare i-a naștere în strânsă legătură cu riturile de celebrare a divinităților ce simbolizau fertilitatea, cu atât mai mult cele dedicate zilei „Mama cea Mare”, mama înțeleasă ca divinitate feminină, considerată purtătoare de viață și fertilitate. O asemenea sărbătoare descoperim și la grecii antici, organizată în cinstea zeiței Rea, mama tuturor zeilor, dedicată tuturor mamelor.

În iureșul scurgerii timpului, săr-

bătoarea a pierdut autenticitatea religioasă asumându-și o conotație civilă asociată cu diverse forme de celebrare, inclusiv solemnă și anuală.

Totuși, de unde se trage această sărbătoare?

Enciclopedia Microsoft Encarta Reference Library, oferă următoarele informații despre originea acestei sărbători: „Ziua internațională a femeilor se sărbătorește la data de 8 Martie. Această sărbătoare își are originea în Statele Unite ale Americii, unde în anul 1850 femeile au protestat împotriva condițiilor de lucru în fabricile textile.” Tot la 8 martie (1857) are loc protestul femeilor care lucrează în industria textilă din New York, care critică condițiile de muncă și salariile scăzute. Deasemenea în martie 1908, la New York protestau 15.000 de femei cerând reducerea timpului de lucru, salarii mai bune și dreptul la vot. Tot în acest an, în ultima duminică a lunii februarie, femeile socialiste din SUA au organizat Prima Zi a Femeilor. Cu un an mai târziu, peste

PAVEL POPA

2000 de persoane au luat parte la adunarea de Ziua Femeilor care a avut loc în Manhattan. De această dată, femeile care lucrau în domeniul confecțiilor au intrat în greva generală. 30000 de femei au stat iarna în frig 13 săptămâni pentru a fi plătite mai bine și condiții mai bune de muncă.

Pentru prima dată, la 28 februarie 1909, conform declarației Partidului Socialist din America a fost sărbătorită Ziua Internațională a Femeii.

În anul 1910, la prima Conferință Internațională a femeilor Socialiste, în Copenhaga, se decide stabilirea Zilei Internaționale a Femeilor lumii, cu scopul de a promova drepturile femeilor, a opri înjosirea și suferința lor din toată lumea,

au participat 100 de femei din 17 țări.

Un an mai târziu, în 1911, a fost luată Hotărârea de a sărbători Ziua Internațională a Femeilor la 19 Martie. În ziua respectivă, peste un milion de femei din Austria, Danemarca, Germania și Elveția au sărbătorit Ziua Internațională a Femeii. Data a fost aleasă de femeile germane. De exemplu, o altă sursă relatează că până în 1913, în SUA Ziua Femeii era sărbătorită la 28 februarie sau în ultima duminică a acestei luni, iar în Rusia a fost sărbătorită tot în acest an, în ultima duminică din februarie. La 8 martie 1914, femeile din Europa au protestat împotriva primului război Mondial fiind solidare cu cele din Rusia. După ce mai mult de 2 milioane de soldați ruși au murit în primul război Mondial, femeile din Rusia în ultima duminică din februarie 1917, au protestat cerând „pâine și pace”. Acea ultimă duminică din februarie, a căzut atunci la 23 februarie, după calendarul Iulian (ținut în Rusia atunci), însă potrivit calendarului Gregorian (ținut în celelalte țări), această dată a căzut de 8 Martie. Astfel, începând cu 1917, dată de 8 Martie, a fost luată ca și dată internațională pentru sărbătoarea Femeilor. Cea mai memorabilă zi a femeii a fost sărbătorită în martie 1917, la Petrograd (Sankt Petersburg) protestand față de închiderea muncitorilor pe o platformă de armament. Soțiile, fiicele și mamele acestora, multe dintre ele oprimate ca prostituate, au cerut încetarea acestei umilințe și sfârșitul foametei. În urma Revoluției din octombrie 1917, bolșevica Alexandra Kollontai l-a convins pe Lenin să oficializeze Ziua Internațională a Femeii în URSS, această zi a fost sărbătorită prima dată în 1921.

În vestul Europei, Ziua Internațională a Femeii a fost serbată, în perioada 1910-1920, după care a ieșit din atenția publicului, tocmai în anii '60 a fost readusă la viață de puternica expansiune a grupurilor feministe.

În anul 1975, Ziua Internațională a Femeii a fost recunoscută oficial de către Națiunile Unite. ONU a proclamat anul 1975 ca An Internațional al Femeii, iar perioada 1976-1985 Deceniul ONU pentru femei. Adunarea Generală a ONU (1977) a proclamat printr-o rezoluție Ziua Națiunilor Unite pentru Drepturile Femeilor și Pace Internațională. După Primul Război Mondial

Adunarea Generală a ONU a fixat data de 8 martie Ziua Internațională a Femeii. Femeile au început din nou să militeze pentru drepturi egale și dreptul de vot. La 8 martie 2005 a fost organizat un mars mondial care a popularizat „Carta Mondială a Femeilor”, iar la 8 martie 2009 - Comitetul Internațional al Crucii Roșii a avertizat că asistența medicală a femeilor este ignorată în multe state aflate în război.

În urma celor expuse mai sus, concluzionez că această sărbătoare este de sorginte comunistă, întemeiată în baza diverselor obiceiuri păgâne, comuniste, cu substraturi de evenimente socialiste, legate de independența femeii, de lupta ei pentru a fi egală cu bărbatul, adică plasarea ei în societate la un nivel mai înalt decât bărbatul, disprețuirea și știrbirea autorității bărbatului, dar și a femeii.

Acest fapt este unul foarte dureros, caracterizat printr-un regres al relațiilor dintre bărbat și femeie, inclusiv și față de poziția femeii data de că Dumnezeu, mai bine zis, lupta femeii contra voinței Domnului.

De facto, semnificația adevărată a acestei sărbători are la bază o activitate de sute de ani legată de slăbiciunea și răzvrătirea femeii. În realitate, ele și-au dorit, cu orice preț, să dețină locul de frunte în familie și societate, în politică, să devină factorul principal de decizie. Spre fericirea, sau nefericirea noastră, această luptă seculară nu s-a învrednicit de mari avantaje, de un progres, ci invers - un regres evident. Dar, care este astăzi poziția femeii? Cu durere în suflet constatăm că femeia a fost transformată din una casnică - stâlp al familiei, mama a copiilor, înger pă-

zitor al generațiilor în creștere, forța motrică a vieții - într-un amestec fără idealuri și principii morale, adesea ori fără rușine instinctivă și foarte frecvent nu respectă credința, statutul familiei și adevărata relație bărbat-femeie. Fiind apreciată - viața înseși, femeia era considerată ființa vizibilă și pipăibilă a creației divine, leagănul vieții și stimul permanent pentru partenerul de viață, care posedă resurse nesfârșite... creatoare a tuturor ființelor vii și simbol al renașterii perpetue. Mama (femeia) este ființa aleasă de Dumnezeu. Și Sfânta Fecioară Maria a fost mamă și prin ea toate femeile sunt binecuvântate, dar o bună parte dintre femeile noastre au devenit finite îndepărtate de acest adevăr. Consecința? rata impunătoare a divorțurilor, infidelității, infracțiunea juvenilă, alcoolism, prostituția, avorturi, depresii, sinucideri, etc. Cel mai periculos este idolatrizarea femeii, în sens că toți se învârt în jurul imaginii ei, îi compun ode și imnuri inclusiv i se închină, fiind considerată la un nivel cu cultul Maicii Domnului, comparată cu Patria, Viața, Înțelepciunea etc. este necesar să realizăm aceste fapte numai în cazuri adevărate, atunci când persoana este demnă de asemenea reclamații sincere și incontestabile. Cu toate acestea, puține eforturi se întreprind în vederea conștientizării adevăratului rol și loc al femeii în familie și societate.

Ultimii zeci de ani sunt consacrați imaginii dezavantajoase a femeii. Zilnic, mass-media promovează reclame cu femei goale sau semigoale, care provoacă dezgust, derădare, prostituare, dispreț, nivelul scăzut a demnității, făcând din toate acestea un brand de o valoare

incontestabilă pentru cei care nu vor sau nu înțeleg sensul vieții. Acest brand

prezintă imaginea generației feminine de azi, promovând idea precum că femeia este de categorie inferioară și pentru ași întări poziția în societate are nevoie de o sărbătoare dedicată ei, care o va face importantă, însă adevărul este cu mult mai trist. Viața trebuie trăită cu demnitate alături de cei pe care îi respecti și îi iubești, păstrând imaginea adevărată a omului.

Iar, noi bărbații ar trebui să ne întrebăm de ce femeile, iubitele noastre ne părăsesc?. De ce nu le oferim dragoste zilnic ci numai o singură zi pe an?

În realitate, bărbații sunt cei care nu prea știu să-și îngrijească familia, nu posedă o poziția corectă și demnă în

realizarea unei familii sănătoase și fericite. Noi, foarte des (nu toți) ne schimbăm soțiile cu alte femei cu o comportare ușuratică, zilnic ne scaldăm amarul, inventat tot de noi, în alcool, agresăm copiii, consoartele...iar în ziua de 8 martie încercăm să le demonstrăm cât de mult le iubim, adesea și în aceste momente mințindu-le (nu toți), fiind conștienți că mai avem un motiv de a consuma alcool, ca imediat să uităm unul de altul.... De ce se întâmplă asemenea fapte în viața noastră? Cine-i de vină? – sărăcia, credința, încrederea, dezmațul, indiferența sau... sau poate vina trebuie găsită în noi, în conștiința noastră, ... ?

La multi ani!

8 Martie

Bibliotecile globale — *program de modernizare*

Consiliul pentru Cercetări și Schimburi Internaționale (IREX) în strânsă colaborare cu Ministerul Culturii și autoritățile publice locale a inițiat programul „Bibliotecile globale”, destinat îmbunătățirii accesului la Internet prin modernizarea bibliotecilor publice. Programul se va implementa pe parcursul a doi ani (2012-2014), se va realiza prin dezvoltarea profesională a bibliotecarilor și managerilor bibliotecilor în 5 centre de training, prin înființarea rețelei de informatizare cu acces public la Internet, diversificarea activităților și serviciilor prestate de biblioteci. Autorii Programului au subliniat, că la început vor

MARIA POPA,
director adjunct
BM „Eugeniu Coșeriu”, mun. Bălți

beneficia de acest program-pilot 60 de biblioteci publice din toată republica, însă ulterior el va putea fi extins atât temporar, cât și financiar.

Prima ședință de orientare și evaluare a situației din bibliotecile publice din regiunea de nord a republicii a avut loc la început de februarie curent la Bălți, eveniment găzduit de Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu”. La ea au fost prezenți conducătorii și specialiștii responsabili de lucrul cu bibliotecile publice din direcțiile/secțiile raionale și municipale de cultură și directorii de biblioteci. Participanții la ședință au completat un chestionar emis de Ministerul Culturii menit să elucideze situația actuală în bibliotecile publice cu referință la: condițiile tehnice ale instituțiilor, utilizarea tehnologiilor informaționale, abilitățile bibliotecarilor, etc. Aceste date reale despre fiecare instituție au fost colectate în scopuri de informare și pregătire pentru lansarea programului. Studiul va contribui la identificarea oportunităților optime de planificare, de implementare și cooperare a bibliotecilor modernizate cu diferite domenii sociale prevăzute în cadrul Programului „Bibliotecile globale”.

Fără folclor— *nu am exista ca popor*

MARIA LUPU,
cond. artistic al ans. „Opincuța”,
mun. Chișinău

Ceea ce ne face pe noi, oamenii, să fim diferiți unul față de celălalt, este **sistemul de valori** în care credem. Acesta ne definește ca indivizi sau grupuri sociale, dar mai ales ca și popoare sau națiuni. Familia și societatea în care creștem ne formează un anumit sistem de valori, apoi acesta este îmbogățit odată cu educația primită în școală. Crescând, sistemul nostru de valori interacționează cu cel al persoanelor cu care venim în contact, iar atingând vârsta maturității, ajungem să promovăm propriul sistem de valori copiilor noștri, sau aceora pe care îi educăm, ca dascăli.

Cum putem forma un **sistem „sănătos” de valori** la elevii noștri și care să fie acesta, este întrebarea care îl frământă pe fiecare pedagog.

Propun, ca soluție, **promovarea tradițiilor naționale** în rândurile elevilor, sau mai bine-zis, **elaborarea unui concept național, orientat spre predarea și învățarea folclorului în școală.**

De ce anume tradițiile și folclorul? Pentru că, fără ele nici nu am exista ca popor! Anume folclorul ne diferențiază de celelalte popoare și ne individualizează în raport cu alte națiuni, iar fără cunoașterea lui nu avem cum să educăm generații demne de originea lor. El este cartea de vizită care ne reprezintă în afara granițelor țării. Cântecul omului care merge la secerat sau la fân, duioșia din cântecul de leagăn al mamei, nostalgia cântecului de mireasă, energia unei bătute moldovenești, atmosfera tradițiilor de iarnă: iată doar câteva exemple din tot ce înseamnă *folclor*!

Astăzi, s-a ajuns în situația în care aproape nimeni nu mai știe să cânte doine. Mai mult decât atât, unii interpreți de muzică populară se rușinează să le includă în repertoriu. Or, doina este **„cununa culturii poporului nostru”**, spune interpretul de muzică populară Ioan Paulencu. **Chiar dacă avem destule exemple de evenimente culturale sau emisiuni tv prin care se intenționează de a apropia folclorul de tânăra generație, (tocmai datorită folosirii mijloacelor moderne de prezentare sau promovare), trăim doar**

cu impresia că generația tânără cunoaște tradițiile, iubește cântecul și dansul popular. Din păcate nu este chiar așa.

Mi-e frică că ne pierdem

identitatea dacă nu ne zbatem ca în școli copiii să învețe să îmbrace costumul popular, să cânte un cântec de dor și să joace minim două dansuri populare. Știu că modernizarea este un proces firesc al evoluției societății, însă ea nu trebuie să depășească anumite limite și să ducă la uniformizarea culturii popoarelor. Până la urmă, modernizarea nu exclude cunoașterea folclorului ca parte integrantă a identității noastre.

Pornind de la această idee, am înființat în anul 1990 ansamblul folcloric „OPINCUȚA”. Trecut de 20 ani de activitate, astăzi formația „Opincuța” este una dintre mândriile Liceului „Ion Creangă”, dar și a or. Chișinău, întrucât este unul dintre puținele grupuri care studiază și au în repertoriu toate cele trei forme artistice de creație populară, adică: dans, cântec, tradiție. Repertoriul de cântece și tradiții este foarte divers ca tematică, iar cel coregrafic cuprinde suite de jocuri din Moldova istorică (de pe ambele maluri ale Prutului). De câțiva ani, la orele de folclor, membrii ansamblului studiază și aspecte teoretice ale folclorului românesc, iar pe viitor, ne dorim extinderea repertoriului și cu creații autentice de valoare din alte zone folclorice românești. Și să nu uităm de importantul aspect, cel al propagării folclorului autentic, nu al celui „artificial”. Folclorul autentic nu este altceva decât suma creațiilor artistice adevărate, dând la o parte (în cazul nostru), acele „nuanțe artistice sovietice” printre care: dansul baletizat-stilizat, teatralizarea excesivă a creațiilor artistice, invențiile în materie de costum popular, cântecele populare despre partid și despre prea-fericita existență a omului sovietic etc. Din păcate, multe dintre colectivele de dans din or. Chișinău, mai poartă încă costume populare „false” și execută pași de dans a căror formă, stil și chiar denumire nu au nici o legătură cu temperamentul și specificul de a dansa al moldovenilor.

De asemenea, ansamblul „Opincuța” ar mai putea fi caracterizat și ca o „familie numeroasă”: În fiecare an de învățământ colectivul numără 65-70 de membri, 20 dintre care sunt membri noi. Este binecunoscut faptul că, în fiecare an la concursurile „Să trăiți, să-nfloriți”, „La fântâna dorului” și la Festivalul Internațional de dans popular din Chișinău, „Opincuța” a obținut, de cele mai multe ori, fie Premiul 1, fie Marele Premiu. Cântecul și dansul popular moldovenesc au fost promovate cu mândrie de „opincuțe” la multe evenimente culturale sau festivaluri internaționale din România, Bulgaria, Macedonia, Bielarusi, Ucraina, Polonia, Lituania,

Cehia, Croația, Germania, Franța, Olanda.

Eu, când văd copii de clasa I (cât o mână de om) sau liceeni din cl. XI-XII, care pot avea alte preocupări mai moderne, așadar când îi văd că vin să învețe a cânta și a dansa hore, sârbe și bătute, rămân fără cuvinte. Mă bucur și le mulțumesc părinților pentru că își îndrumă copiii către ansamblul „Opincuța”.

Însă, din păcate, nu fiecare instituție de învățământ se poate lăuda cu aceeași performanță. Și chiar acolo unde există asemenea colective, ne confruntăm cu o altă problemă: **motivația pentru care copiii se înscriu într-un ansamblu folcloric.** Venind în ansamblul „Opincuța”, unii dintre copii consideră cântecul și dansul pur și simplu un joc, pe când noi, profesorii avem pretenții mari față de ei. Este normal faptul că în ochii copiilor, orele de matematică sau română sunt considerate importante, pentru că sunt științe obligatorii incluse în programul școlar, iar copilul trebuie să le asimileze, pentru că va avea de susținut teste, teze, examene. În cazul studierii folclorului ca și activitate extrașcolară, copilul nu manifestă aceeași doză de seriozitate, chiar dacă noi, pedagogii, ne luptăm zi de zi cu această problemă.

În 2006, Parlamentul European și Consiliul UE au adoptat o Recomandare cu privire la stabilirea de *opt competențe cheie* pentru învățarea de-a lungul întregii vieți, două dintre care sunt:

— *aptitudini și competențe civice, interpersonale, interculturale și sociale;*

— *aptitudini și competențe de exprimare culturală.*

Pentru a forma la copii asemenea aptitudini și competen-

te, predarea folclorului în școală ar aduce contribuții importante și ar avea un rol deosebit în procesul de instruire și educație.

Astfel, generația în creștere ar fi capabilă să:

— *conștientizeze valoarea patrimoniului cultural al popoului nostru și să facă tot posibilul, ca stratul folcloric să nu dispară irecuperabil, cum știm bine că s-a întâmplat în multe țări de pe glob;*

— *cunoască personalitățile care ne-au dus faima în lume și au făurit istoria culturii și artei noastre;*

— *cinstească memoria predecesorilor ce și-au consacrat viața dezvoltării folclorului nostru, propagându-l pe meridianele globului;*

— *valorifice moștenirea noastră culturală, pentru că astfel riscăm să ne pierdem coloritul național și să rămânem un neam fără identitate.*

Folclorul românesc are toate calitățile care îl face deosebit, fiind unic în specificul european al globalizării. Până se va ajunge la conștientizarea necesității studierii lui în școală, avem datoria morală ca noi, conducătorii de ansambluri folclorice, să ne ocupăm de conservarea și promovarea lui în rândul noilor generații.

Odată cu eforturile de integrare în UE, folclorul nostru trebuie să-l facem cunoscut în toate țările lumii, ca parte integrantă a identității noastre culturale, dar și ca parte a culturii europene. Or, conform afirmațiilor specialiștilor, în folclorul românesc se regăsesc nu numai rădăcinile noastre autohtone, ci și cele ale Europei străvechi.

Cântecului Radu:

origine și evoluție în timp

Vom încreca în cele ce urmează să conturăm unele date care ar face lumină asupra originii în timp a cântecului Radu. Precizăm de la bun început că din punct de vedere tematic textele cunoscute până în prezent ale acestei piese aparțin genului epic, având ca motiv haiducia. Prin urmare, aceasta ar fi putut servi la origine ca sursă de inspirație artistică ale cântecului în discuție.

Ca fenomen social, haiducia își are rădăcinile în secolul al XV-lea, producându-se în mijlocul populației care se ocupa de creșterea vitelor. Dezvoltarea vertiginoasă a comerțului cu vite în această perioadă a condus la antrenarea unei categorii sociale de oameni specializați în mănarea cirezilor de vite spre marile târguri europene din Veneția, Cehia, Moravia și orașele din sudul Germaniei [1]. În limba română, cuvântul haiduc pătrunde în secolul al XVI-lea din limba maghiară, în care cuvântul „hajdú” semnifică noțiunea „pedestras”. Misiunea de însoțire a cirezilor spre piețele europene era una extrem de periculoasă, așa încât însoțitorii aveau de înfruntat primejdiile din partea tâlharilor. De aceea, haiducii erau înarmați și trebuiau să facă față unor astfel de tentative. Din mai multe motive, la începutul secolului al XVI-lea comerțul cu vite stagnează sau chiar decade. În consecință, scade și necesitatea ocupației de însoțitor de cireadă. O bună parte dintre hăitași rămân pe drumuri și, pentru a-și asigura existența, se dedau în acte de jaf, violență și vagabondaj. O altă parte din această categorie se angajează ca ostași mercenari în trupele armate ale diferitor state, luptând contra turcilor [2]. Însă nu haiducii din secolul al XVI-lea sunt cei care figurează în creația orală. Despre haiducii din cântece istorice, balade, eposul eroic se poate vorbi de abia din a II-a jumătate a secolului al XVII-lea și, mai ales, din secolul al XVIII-lea. Deși, în Tabulatura lui Jan din Lublin din 1540 este fixată melodia dansului valah Hajducky, iar în tabulatura din Dresda din 1588 apar alte două dansuri haiducești. Anume în această perioadă se agravează situația economică, contradicțiile sociale în interiorul Imperiului Otoman și, eminamente, în Principatele Dunărene, iar prezența și influența crescândă a fanarioților în Moldova și Țara Românească în tot cursul secolului al XVIII-lea complică și mai mult starea de lucruri în societate, fapt ce-i determină pe mulți țărani să se răzvrătească, luând calea codrului, ei ocupându-se de jafuri, hoții și furturi.

Fenomenul în cauză ia amploare la sfârșitul sec. XVI-II – începutul sec. XIX, când cetele de haiduci activează în zonele de codru, de câmpie, de munte, de litoral. Cei care reprezentau fenomenul erau numiți diferit, în funcție de regiunea geografică în care „activau”: în Moldova – haiduci, în Oltenia – panduri, în Ardeal – lotri etc.

În părțile codrilor, inclusiv în stânga Prutului, practica haiducia Bujor, Chirjali, Grozescu, Tobultoc, Ungureanu; în Muntenia – Corbea, Pinte Viteazul, Groza; în Dobrogea – Terenti. La mijlocul secolului al XIX-lea a acționat haiducul Radu Anghel. Unele creații epice au fost create în jurul isprăvilor acestui haiduc, care păstrează și perpetuează în memoria colectivă numele și faptele, aventurile și acțiunile riscante ale acestuia, exprimate artistic în cântec.

În a II-a jumătate a sec. al XIX-lea, în urma schimbărilor intervenite pe plan economic și politic în societate, fenomenul haiduciei treptat dispare. În schimb, rămân și se perpetuează în timp creațiile generate de acest fenomen social, păstrând în memoria colectivă nume, isprăvi, fapte tipice ale unor vremuri demult apuse.

Încercând o tentativă de reconstituire a perioadei de timp când prezumtiv ar fi putut să apară cântecul Radu, vom apela la conținutul poetic al acestuia și, în special, la unele cuvinte-cheie ale lui precum pușcă, crâșmă, poteră, gologan ș.a., după ce am stabilit originea, locul, rolul social al haiduciei în contextul istoric și geografic menționat. Le vom analiza succint pe fiecare dintre acestea.

Așa cum reiese din conținutul cântecului, haiducul Radu, precum și potera sau jandarmii, aveau în posesia lor arme de foc. Se știe că armele de foc au fost utilizate pentru prima dată în oastea moldovenească la 1456, vorba fiind de tunuri. Acestea erau utilizate alături de arbaletе, catapulte. Armele (sculele) individuale de luptă cu care era dotată armata erau inițial săbiile, ghioagele, sulitele, arcurile cu săgeți (purtate de boieri), topoarele, furcile, coasele, bătele (purtate de țărani), pentru ca mai apoi arsenalul de luptă să fie completat cu flinte sau sânețe - puști primitive portabile cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, pistoale cu cremene, muschete (vechi arme de foc la care pulberea sau praful de pușcă era aprins tot cu ajutorul fitilului) ș.a. Din secolul al XIX-lea, practic toate armatele din Europa, inclusiv cele din Moldova și Valahia, erau înzestrate cu puști cu țeava ghintuită.

Crâșmele sau cârciumele erau ca și în prezent locațiile pentru petreceri (la sat sau la periferia orașului), unde se comercializau și se consumau băuturile alcoolice. Nu cunoaștem exact când apar ele în teritoriile de pe ambii versanți ai Carpaților. În schimb, se știe că în Moldova evului mediu exista un impozit impus cârciumelor (numit cârciumărit), înființat de Mihai Racoviță în cea de-a treia sa domnie (1715-1726). Ca urmare a celor expuse, am putea presupune că, în lexicul comunităților autohtone, termenul ar fi putut să se impună în circuitul lingvistic aproximativ la hotarul sec. XVII-XVIII.

În marea majoritate a variantelor cântecului Radu apare vocabula poteră. Ca instituție, aceasta reprezenta un grup organizat de oameni înarmați, mai ales de arnăuți, încorporați, plătiți și însărcinați de domnie cu urmărirea și prinderea răufăcătorilor. Documentar este stabilit că arnăuții erau mercenari din garda domnească în Moldova și Țara Românească în secolele XVIII-XIX. În multe cazuri puterile erau alcătuite din persoane de etnie albaneză și purtau costume naționale. Se numeau, de asemenea, arnăuți și voluntarii moldoveni și munteni, care au luat parte la războaiele ruso-turce din secolele XVIII-începutul secolului al XIX-lea.

În textul cântecului la care ne referim atestăm versurile Unde-și beau drumeții banii/Și haiducii (variantă: Și Răducul ...) gologanii (subl. n.), din care reiese că aceștia circulau ca monedă curentă cu funcție economică și mijloc de plată în tranzacțiile comerciale, inclusiv pentru serviciile prestate la crășme, unde temuții războinici se răsplăteau cu moneda de schimb numită gologan. O scurtă incursiune în istoria circulației monetare în Țările Române ne permite să constatăm faptul că emisiile proprii încep în a II-a jumătate a sec. al XIV-lea. Astfel, prima monedă moldovenească este considerată cea bătută în timpul domniei lui Petru Mușat (1375-1391), care se numea „groș” și era confecționată din argint. Pe timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1399-1432), pe lângă groșii obișnuiți, se mai emiteau așa-numiții groși dubli și semigroșii, care erau bătuti nu doar în argint, ci și în bronz. În secolul al XV-lea, paralel cu emisiile proprii, au circulat o serie de monede metalice străine, în special, unități bănești precum ducatul unguresc sau venețian de aur, asprii turcești ș.a. Pe timpul lui Petru Aron (1455-1457) emisiunile monetare se faceau din argint. Și în perioada domniei lui Ștefan cel Mare (1457-1504) se băteau două tipuri de groși din metal de calitate nobilă. În secolul al XVI-lea au început să se emită monede confecționate din metale diferite: dinarul de argint în timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu (1552-1561; 1563, 1564-1568), ducatul de aur, dinarul, talerul și ortul de argint, obolul de aramă și mangărul de bronz, când la cârma țării se afla Ioan Iacob Heraclide (Despot Vodă) în anii 1561-1563. Domnia lui Ioan Vodă cel Cumplit (zis și cel Vi-teaz, 1572-1574) încerca să instituie un sistem monetar orientat după sistemul otoman, stimulând emiterea și circulația acelei de aramă. Emiterea și punerea în circulație a groșilor tripli ține de cârmuirea domnească a lui Ștefan Răzvan (aprilie-august 1595). După ce domnul Moldovei Ieremia Movilă (1595-1600 și 1600-1606) emite un triplu groș de argint, în țară nu se mai emit monede timp de jumătate de veac. Monetăria din Suceava în timpul lui Eustratie Dabija (1661-1665) începe să bată șilingi de bronz cu numele domnului Eustratie Dabija (1661-1665) și imitații ale șilingilor suedezi, polonezi și brandenburghezi. Cu excepția acestora din urmă, celelalte emisiuni moldovenești au jucat un rol nesemnificativ în sistemul monetar al țării. Dacă în deceniul opt al sec. al XVII-lea, în urma creșterii dependenței economice și politice a Moldovei și Valahiei față de Turcia, moneda otomană a ocupat un loc periferic în circulația monetară din Țările Române, la începutul secolului următor asistăm la o revenire în forță a ei. Accentuarea dominației politice otomane și orientarea economică spre sud a Țării Românești și a Moldovei

au contribuit decisiv la pătrunderea masivă a monedei otomane. Un alt factor important îl constituie reforma din 1687, când sistemul monetar otoman este completat cu o serie de piese mari din argint menite să concureze nominalurilor similare emise în Europa Centrală și de Vest. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, piesele otomane domină structura circulației monetare în special în Muntenia și Moldova, mai puțin în Oltenia unde în timpul stăpânirii austriece se constată un aflux de monedă măruntă și mijlocie, venită din spațiul german controlat de Habsburgi. Deși în Moldova și în Țara Românească nu au mai existat emisiuni proprii, totuși, în timpul războiului ruso-turc din 1769-1774, rușii au inițiat baterea unor monede care circulau în cele două provincii românești. Astfel, din 1770 a fost deschisă la Sadagura, lângă Cernăuți, o monetărie ce a bătut piese cu valoarea nominală exprimată în parale, copeici și denghi, care au circulat atât în Moldova, cât și în Țara Românească, iar la retragerea trupelor rusești ele au ieșit din uz [3].

Până la adoptarea în 1867 a sistemului monetar național din dreapta Prutului în care leul devine valuta de referință, în teritoriile românești continuau să circule o serie de monede străine, cele mai cunoscute dintre ele fiind napoleonul francez, lira sterlină, ducatul austriac și diferite nominaluri otomane. În Basarabia, mijlocul monetar de plată după 1812 era rubla rusească. Cât privește gologanul, acesta, după unele estimări, era o monedă cu valoare intrinsecă mică de zece bani, dată de metalul din care era confecționată – arama, fiind cunoscută în secolele XVIII-XIX.

Ne vom opri atenția în continuare, la fel pe scurt, asupra originii și istoriei numelui de persoană Radu, așa cum piesa în discuție poartă același nume. În onomastica noastră, numele sau prenumele Radu se bucură de o largă popularitate, el fiind împrumutat, conform unor surse avizate, din fondul antroponimic slav Radoslav, Radomir, Liubograd ș.a. al bulgarilor și al sârbo-croaților. Numele este atestat pentru prima oară în documentele Țării Românești din secolul al XIV-lea (1351). Din câte se pare, inițial, numele Radu era unul propriu protipendadei, devenit ulterior frecvent nume voievodă în Țara Românească. Între secolele XIV-XVII (1377-1669) a fost purtat de 12 domnitori: Radu I, Radu cel Frumos, Radu cel Mare, Radu de la Afumați, Radu Șerban, Radu Leon ș.a. În Țara Moldovei întâlnim un singur domnitor care a purtat acest nume – Radu Mihnea, care a domnit succesiv în Muntenia în câteva rânduri (1601-1602, 1611-1616, 1620-1623) și de două ori în Moldova (1616-1619, 1623-1626). Numele Radu va trece printr-o perioadă de regres în sec. XVIII-XIX, când în inventarul numelor și prenumelor de la noi încep să pătrundă tot mai multe neologisme [4]. Grație tradiției, destul de puternice în domeniul antroponimiei, prenumele a supraviețuit în timp.

Reieșind din cele expuse până acum și asumându-ne unele riscuri, presupunem că într-o primă variantă interpretativă cântecul Radu, conservat și promovat actualmente în mediul tradițional de la noi și/sau valorificat în cultura folclorică și în muzica populară de concert, ar fi putut să apară în pragul secolului al XIX-lea.

Până în prezent am depistat două variante melodice distincte ale piesei în discuție. Pe plan muzical, melodia cântecului se distinge prin următoarele particularități.

Varianta I, cea mai răspândită, este o melodie construită pe modul popular diatonic ionic – mod de stare majoră, identic ca scară sonoră cu majorul natural. Formulele melodice ale cântecului îl apropie de ionic, cadențele și tonica însă îl aduce mai aproape de majorul natural. Ritmul este unul de configurație binară. În unele versiuni, firul melodic părăsește formațiunea modală inițială și intră în zona modală a altei construcții modale chiar pe parcursul rândului melodic. În fapt, se produce o digresiune printr-un procedeu modulatoriu frecvent întâlnit în muzica de tradiție orală prin care se realizează trecerea de la modul de stare majoră la modul paralel (paralelismul major-minor). Dar, și în cazul dat, avem de a face doar cu o inflexiune modulatorie pasageră, după care linia melodică revine la construcția inițială. După modul de aplicare a textului poetic, în toate cazurile melodia este silabică. Dacă ne raportăm la mersul melodic, toate variantele atestate pe teren posedă o cantabilitate sporită, deși unele scot în profil și recitativul. Structura versului este cea bazată pe octosilabic în tiparul tetrapodiei pirice, forma catalectică. Forma de construcție este cea de cuplet cu refren. Unele cântece încep prin anacruză, altele (cele mai multe) – direct pe timpul tare (a se vedea ex. muz. nr.1).

Varianta a II-a pare a fi și ea una destul de originală (a se vedea ex. muz. nr. 2). Și în versiunea aceasta avem de a face cu o melodie de stil silabic, cantabilă, structura versului fiind

cea a versului octosilabic, iar forma de construcție – cuplet cu refren. Diferența este dată nu doar de configurația melodică propriu-zisă, ci și de structura ritmică diferită, care este una tetrasilabică, alcătuită din combinarea a două celule simple, piric și troheu, rezultând formula rimică compusă peon III, structurată pe un cadru metric de 5 timpi. Modul este cel mixolidic (unul de stare majoră) cu treapta a VII-a coborâtă. Ambitusul general este relativ mare.

În încheiere, ne exprimăm speranța că argumentele prezentate de noi în conținutul acestui studiu vor stimula curiozitatea altor pasionați de muzica noastră etnică în cercetarea istoriei, originii și evoluției în timp a unor creații de largă circulație și realizare artistică notorie, facilitând astfel o mai bună cunoaștere a culturii orale autohtone.

Referințe bibliografice

1. Cf. Ionescu-Nișcov, Traian, 1958, *Haiducia și cântecele haiducești. În: Revista de Folclor*, anul 3, nr.2, 113-117.
2. Idem, p.114-115.
3. Cf. Kirițescu, Costin C, 1997, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, București. Buzdugan, Gheorghe, Luchian, Octavian Oprescu, Constantin C., 1977, *Monede și bancnote românești*, București. Murgescu, Bogdan, 1996, *Circulația monetară în țările Române în secolul al XVI-lea*, București.
4. Cf. Ionescu, Christian, 1993, *Mica enciclopedie onomastică. Chișinău*, p.239-240.

Anexă Variante de texte poetice

Nr. 1

Prin pădurea bradului
Trece mama Radului,
Din ochi negri lăcrămând
Și de Radu întrebând,
Radu mamei, Radule.
Foaie verde matostat,
N-ați auzit, n-ați aflat,
N-ați auzit, n-ați aflat
Un s-a dus Radu din sat?
Radu mamei, Radule.
Radu îi la crâșma Stanii,
Unde-și beau haiducii banii,
Unde-și beau haiducii banii
Și Răducul gologanii.
Radu mamei, Radule.
Crâșmărița îi spunea:
— Măi Radule, nu mai bea,
Nu mai bea și nu mai sta,
Că te-apucă potera.
Radu mamei, Radule.
Las-să vie, bat-o crucea,
Cum vine, așa se duce,
Uite-așa sunt învățat,
Cu șapte poteri mă bat.
Radu mamei, Radule.

Nr. 2

Prin pădurea bradului,
prin pădurea bradului
trece mama Radului,
trece mama Radului,
Radul mamei, Radule,
Din ochi negri lăcrămând
și de Radu întrebând.
— N-ați văzut pe Radul mamei?
— L-am văzut la crâșma Stanei,
Unde-și beau drumeții banii
și haiducii gologanii,
Radul mamei, Radule,
Radul bea și nu plătea,
Radul bea și nu plătea,
Potera-l înconjura.
— Dă-te, Radule, legat,
Dă-te, Radule, legat,
ca să scapi nevătămat,
Radul mamei, Radule.
— Eu legat nu mă voi da
până capul sus mi-a sta,
că nu-s muiere cu năframă,
să mă tem de bună samă,
Radul mamei, Radule,
ci-s băiat cu pălărie,
nu mă tem de voi o mie,
Radul mamei, Radule.

Nr. 3

Prin pădurea bradului
Trece mama Radului,
Radul mamei, Radule, măi!
Întrebând din floare-n floare,
Întrebând de mic, de mare,
Radul mamei, Radule, măi!
— N-ați văzut pe Radul mamei?
— L-am văzut la crâșma Stanei,
Unde-și beau drumeții banii
Și haiducii gologanii.
Radul bea și chefuiește,
Potera îl urmărește,
Radul mamei, Radule, măi!
— Dă-te, Radule, legat
Jandarmii te-a-înconjurat!
Radul mamei, Radule, măi!
— Nu-s muiere cu năframă
Să mă dau legat de samă,
Radul, mamei, Radule, măi!
Când oi fi puțin mai beat,
C-o sută ca voi mă bat,
Radul mamei, Radule, măi!
Când oi fi și la trezie,
Nu mu-i teamă nici de-o mie,
Radul mamei, Radule, măi!

*** Cine-a zis doinu-doina.
Doine și cântece lirice.
Colecție și postfață de Efim Junghietu.
Chișinău, 1981, p.56.

AF, 1984, 350, 132-133,
Slatina, Tecău,
inf. Magdalena Gheorghe Lumei, 55 de ani;
Col. Gr. Botezatu, A.Hâncu.

AF, 1982, nr. 340, f. 87, 88;
Slobozia Vărăncău-Soroca;
Inf. Grozova M.A., n. 1917;
col. Gr. Botezatu.

Nr. 4

Prin pădurea bradului
Trecu mama Radului,
Radul mamei, Radule, măi!
— Buna ziua, pădurare,
N-ai văzut pe Radul mamei?
— L-am văzut la cărcima Stanei,
Unde-și beau drumeții banii,
Își bea Radul gologanii.
— Îți ajunge, nu mai bea,
Uite potera colea, măi!
Însă Radu n-asculta,
Potera-l înconjura,
Radul mamei, Radule, măi!
Radul mamei se-ncrunta,
Pușca-n vânt o slobozea, măi!
Cărare pin ei făcea
Radul mamei, Radule, măi!

AF, 1982, nr. 340, f.53, 54, Slobozia Vărăncău-Soroca; inf. Ciolacu A.G., n. 1921; col. Gr. Botezatu.

Nr. 5

Prin pădurea bradului
trece mama Radului
întrebând din floare-n floare
n-a văzut pe Radul mamei?
— L-am văzut la crâșmă-n vale,
unde beau drumeții banii

și flăcăii gologanii.

Radu bea și chefuiește,
la nimic nu se gândește;
și pe când el bea mai bine
uite că și-un jandarm vine.
— Radule, te dai legat,
ori de nu, vii împușcat?
— Eu pe cap port pălărie
și mă bat cu voi cu-o mie;
eu pe cap port cușmă cusută
și mă bat cu voi o sută.
Dar jandarmul n-a cătat,
pe Radu l-a arestat
și în lanțuri l-a băgat.
— Vinde, măicuță, ce ai,
Mă scoate din criminali,
vinde, măicuță, ce poți
și mă scapă dintre hoți,
vinde, maică, pălăria
și-mi deschide pușcăriă;
căci când eram de-o lună-două
furam cloșca de pe ouă,
când eram de un doi ani
furam oi de la ciobani,
dar astăzi de anii toți
eu is căpitan de hoți.

AMRL, 1970, 41, 127; Mahala-Noua Suliță;
inf. Ciornicianu Nicolae Ion, 83 de ani; col.
S. Moraru, Z. Verhovețkaia.

Nr. 6

Prin pădurea bradului
trece mama Radului,
din ochi negri lăcrămând
și de Radu întrebând.
— Bună ziua, pădurare,
N-ai văzut pe Radu mamei?
— L-am văzut la crâșma Stanei,
unde-și beau voinicii banii
și haiducii gologanii.
Radu bea și chefuia,
de jandarmi nici nu gândea;
și el bea vin de la gheață
cu crâșmărița pe brață.
El vorba nu termina,
jandarmii îl înconjura,
— Radule, dă-te legat,
Ca să nu fii împușcat.
— Doar nu-s fată cu năframă,
să mă dau legat de teamă;
sunt băiat cu pălărie,
nu mă dau pe voi o mie.
Cât m-oi clătina de beat,
Cu voi șaptezeci mă bat,
Radul mamei, Radule.

AF, 1971, 240, 31; Dinăuți - Noua Suliță;
inf. Bejenari Axinte Constantin, 67 de ani,
analfabet; col. Gr. Botezatu, A. Hâncu.

Ex. nr. 1**Transcriere V. Ghilaș**

Prin pădurea bradului Trece mama

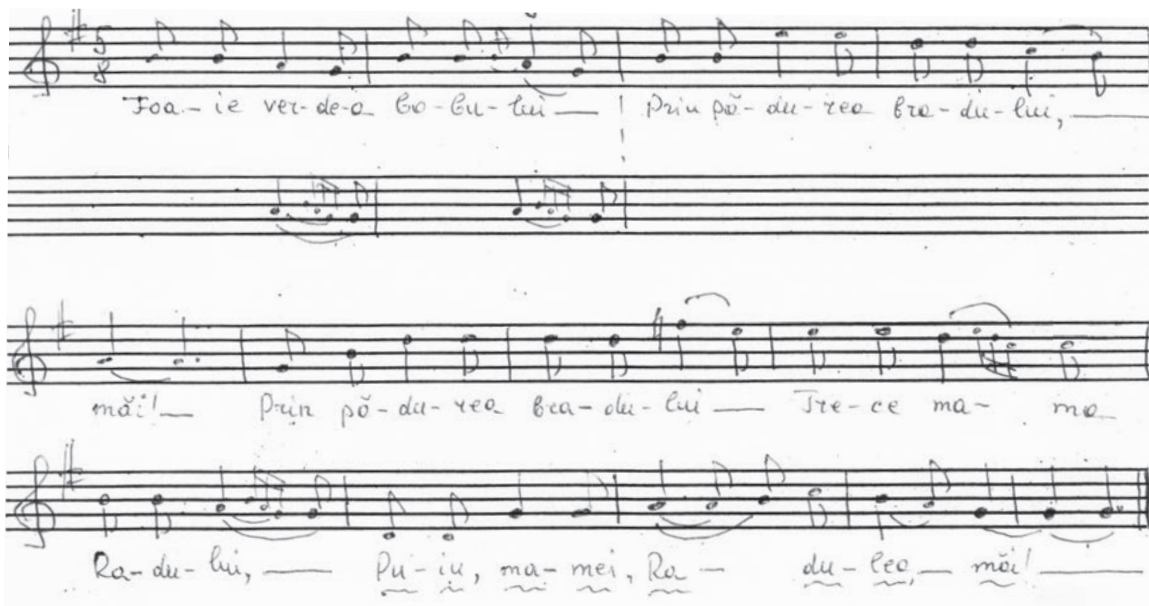
Radului, Din ochi ne-gri

lă-cu-măno! și de Ra-du în-tre-bând.

Ra-du ma-măi, Ra-du-le!

Din ochi ne-gri lă-cu-măno! și de Ra-du

în-tre-bând. Ra-du ma-măi, Ra-du-le!

Veșnicia s-a născut la sat

L. Blaga

De mii de ani în urmă, poporul nostru sărbătorește obiceiurile și tradițiile de iarnă, începând cu 13 decembrie – Sfântul Andrei și terminând cu Sfântul Ioan Botezătorul. Chiar dacă sărbătorile de iarnă au trecut, oricum în sufletele noastre au rămas niște emoții, care nu le putem stăpâni. Ca conducător al formației folclorice „Româncuța”, colectiv model, categoria I, doresc să-mi împărtășesc emoțiile trăite în cadrul acestor sărbători cu toți cititorii revistei „Realități Culturale”.

Din ziua de 13 decembrie și până la 31 formația folclorică a colindat, cum se spune, în lung și-n lat. În ziua de 13 decembrie „Româncuța” din s. Tătărești a avut ca oaspeți Canalul de televiziune „Mir” care a filmat obiceiuri și tradiții încă practicate la Tătărești, Strășeni. L-am urât și colindat pe dl Constantin Josu, primarul satului, pe gospodarii Ion și Zinaida Postolachi, Iacob cu Alexandra Șchiopu. Am fost invitați la data de 21 decembrie la filmări la Bădiș de dna Nina Bolboceanu, emisiunea „Evantai folcloric” cu un program bine

pregătit alcătuit din colinde, urături, drame populare cu măști zoomorfe. În ziua de 24 decembrie am participat la Festivalul republican al obiceiurilor și tradițiilor de iarnă „Aprinde-ți luminile”, Casa Radio, iar la 25 decembrie am evoluat la Festivalul raional „Flori-le dalbe”, în cadrul căruia, la compartimentul cea mai bună urătură ne-am învrednicit de locul unu. Pe data de 28 decembrie am fost invitați la Guvern cu un program de colinde și urături.

Succese frumoase am avut și cu ansamblul folcloric de elevi de la gimnaziul din localitate. Am obținut locul întâi în cadrul Festivalul raional al obiceiurilor de iarnă „Să trăiți, să înfloriți”.

Colinde și urături originale am promovat și cu ansamblul folcloric „Lăstărelul” de la Școala de arte din or. Strășeni, instituție unde predau discipline teoretice, iar la concursul raional din 23 decembrie am demonstrat cea mai calitativă măiestrie interpretativă, juriul ne-a conferit locul I.

Cu multă dragoste și sentimente deosebite, la 28 decembrie am felicitat lu-

TAMARA CORTAC,
profesor la Școala de Arte Strășeni,
cond. formației „Româncuța”

crătorii Primăriei Strășeni, Consiliului raional și a Secției cultură.

Mănăstirea Țigănești, la 8 ianuarie, de sărbătoarea Nașterea Domnului pe stil vechi a găzduit Festivalul obiceiurilor de iarnă, în cadrul căruia am evoluat și noi. A fost o sărbătoare de suflet, ne-am simțit foarte bine. Cu această ocazie aducem mari mulțumiri dnei Claudia Nestor, șeful Secției de cultură a raionului nostru și dlui Mihai Bobeica, directorul Școlii de Arte, pentru tot ce fac întru proslăvirea și prosperarea culturii din raionul Strășeni. Și dacă afară e încă iarnă și e ger, sufletele noastre încă mai simt mirosul colacilor proaspeți și a busuiocului, farmecul tămăduitor de suflete și dător de lumină purificatoare – simboluri de o veșnicie fără margini a acestor sărbători fermecătoare.

Floristica — *un nou gen de artă*

Natura cu plantele și uimitoarele sale flori întotdeauna a fost leagănul fermecat, în care din antichitate și până azi omul își deapănă viața și activitatea, admirându-le frumusețea și folosindu-le cu anumite ocazii. Numai sorbind din izvoarele frumuseții naturii, omul a fost vrednic de a crea cu înaltă măiestrie multe monumente unice și originale.

Învățând de la natură legile estetice, omul a tins să-și crezeze un mediu vital frumos cu viziunea și posibilitățile vremii. Treptat, omul le-a adaptat la necesitățile spirituale, estetice, formându-și anumite tradiții de împodobire a mediului de trai prin crearea de buchete, decorarea hainelor, coafurii cu flori, utilizarea acestora în ritualuri, la sărbători. Florile au fost acceptate la anumite sărbători creștine, ceremonii și ritualuri de familie ș.a.

Pretutindeni, în toate țările s-a dezvoltat interesul pentru cultura florilor: de casă, grădină, de pădure, asigurând astfel, adesea o parte a venitului familiei.

Fiecare popor comunică anumite mesaje despre sine prin felul de utilizare a florilor, accentuând anumite sentimente de bucurie, respect, inclusiv tristețe. În Evul Mediu unele flori erau apreciate ca fiind simbolice, având o anumită semnificație în dependență de culoare, mărime, tipul de floare. Cu timpul, în multe țări se dezvoltă o specializare în arta de a crea buchete și compoziții tematice din flori, organizându-se respectiv diferite expoziții și concursuri.

Buchetele de flori se formează în dependență de ocazia sărbătorii sau ceremoniei festive, ritualurilor funerare, etc. Astăzi sunt recunoscute pentru arta creșterii florilor – Olanda, prin alcătuirea și decorarea buchetelor și încăperilor Franța, Japonia, Italia, Cehia, Slovacia, Germania ș.a.

Se spune că în Franța au fost puse bazele unor reguli de compunere a buchetelor coronițelor, folosind diferite panglici, danțele. Buchetele au anumite forme compoziționale, diferite nuanțe cromatice în dependență de mesajul pe care trebuia să-l transmită prin intermediul „limbajului florilor”. Buchetele de flori depind de anotimp, primăvara se făceau buchete din flori mărunte, din lalele și narcise, vara – trandafiri; toamna – gherghine și crizanteme. Cultura și arta aranjării florilor a cunoscut o dezvoltare deosebită în Japonia cu renumitele compoziții numite „ikebana”, care se traduce „învierea florilor”; „ukibana” – buchet plutitor; „sikibana” – buchet de sărbătoare ș.a. Apoi a apărut o nouă formă de creație din flori, numită „oșibana”, care înseamnă „flori presate” sau „pictură din plante și flori”. Acest domeniu de artă are peste 600 de ani. Japonezii au creat și o metodă specială de a păstra tablourile din flori uscate, ca ele să nu-și piardă culoarea. În secolul al XIX-le, compoziții din flori uscate presate erau la modă în Anglia, apoi în toată Europa, îndeosebi în Franța, trecând și în Rusia și alte țări.

Aceste tradiții de creare a buchetelor, compozițiilor din plante, flori uscate și presate au ajuns și în Republica Moldova. Astfel, de peste 20 de ani urmărim dezvoltarea acestui gen nou de creație – floristica, la baza căruia stau florile, plantele uscate. Femeile îndrăgostite de acest gen de creație au organizat clubul floristic – „Diana”, care activează cu multă inspirație. Clubul „Diana” a fost organizat în anul 1991 sub conducerea doamnei Irina Ivanov – doctor în biologie,

microbiolog, totodată membră a Uniunii Meșterilor Popolari din Moldova. Dumneaei mai întâi a organizat o expoziție personală din petale de flori și plante presate, pe care le-a utilizat la crearea diverselor compoziții tematice dedicate: muzicii, baletului, vinurilor din Moldova, cosmosului ș.a. În baza lucrărilor scrise și a experienței sale a elaborat un curs de lecții „Lecții de floristică” și a pregătit circa 200 persoane în domeniul floristicii, a scris poezii. Tema vinului ocupă un loc aparte și este oglindită în 14 lucrări, o altă serie a fost numită „Valsul florilor”, există seria cu portrete ș.m.a., a participat la multe expoziții și concursuri.

Un merit deosebit al talentelor „albinuțe” iubitoare ale artei din flori ale clubului „Diana” este pro-

ELENA POSTOLACHI,
doctor etnolog

movarea floristicii la nivel de meșteșug artistic și acordarea titlului de „meșter popular” la circa 20 de creatoare ale artei frumoase. Astăzi, acest grup de creație este destul de armonios și creativ, unit prin interese comune, încheat prin respect și dragoste față de culorile naturii, transpusă în motive și compoziții decorative noi și diverse: tablouri, portrete, serii tematice cu diferite subiecte din viața și cultura țării.

Clubul floristic „Diana” a marcat de curând 20 de ani de la înființare și întrunește astăzi iubitoare ale frumuseții de diferite vârste și profesii, care pe parcursul anilor au organizat peste 200 de expoziții tematice de diferite niveluri: naționale, orașenești, raionale. Amintesc unele din ele: în anul 2000 – „150 de ani lui M. Eminescu”, în 2004 – „Înflorești Moldova” – consacrată lui Ștefan cel Mare, în 2010 – „Poezia și muzica florilor”, anual expoziția „Mărțișor”, peisaje ș.m.a. consacrate anumitor persoane eminente ale culturii ruse (S. Esenin, N. Rerih, A. Pușkin ș.a.).

Un aport deosebit în activitatea clubului „Diana” din 2003 a fost adus de către Lilia Margine, doctor în științe, biolog de profesie, care pe parcursul a 30 de ani a lucrat la Academia de Științe a Moldovei, având în jur de 100 de publicații științifice. Merită atenție un „credo” de care se conduce în creația sa Lilia Margine – conducătoarea clubului „Diana”, e vorba de scrierile floristului Piter Hess: „Nu să lucrezi – ci să crezi, nu să compui buchete – ci să crezi o operă de artă, s-o faci unică în felul său. Atunci viața de fiecare zi va deveni vie, fericită și înălțătoare”. L. Margine nu numai creează tablouri, ea le unește în serii tematice: portrete ale copiilor, instrumente muzicale ale popoarelor lumii, poezia lui M. Eminescu, Mărțișorul, motive orientale, Moldova mea, darurile Moldovei, Luceafărul ș.m.a. D-ei lucrează în dependență de oferta vremii, în pas cu marile evenimente și sărbători. Pe baza cercetărilor tradițiilor folclorice, ale genurilor artei populare crează noi lucrări unice. Amintim portretul floristic „Ștefan cel Mare” în care se îmbină armonios trăsături ale originalității exterioare cu cele spirituale ale domnitorului.

În creația L. Margine un loc aparte îl au tablourile cu motive ale naturii, elaborate pe baza petalelor diferitor flori. Lucrări ale d-nei Margine se află în unele muzee, biblioteci, colecții personale din Rusia, Ucraina, România, Ungaria, Germania, China, SUA ș.a. Avem un exemplu foarte frumos în persoana L. Margine, originară din Osetia de Nord, care înconjurată de mulți colegi și prieteni devotați ai artei florilor și-a sărbătorit aniversarea de 75 de ani, primind multe buchete deosebite cu flori și compoziții florale, ce denotă dăruirea și respectul față de D-ei.

Să amintim că florile sunt un etalon al frumuseții, un model pentru a sublinia trăsături gingașe și frumoase. Ca urmare, până azi avem un șir de expresii reușite și simbolice: „copiii sunt florile vieții”; „ești gingașă și frumoasă ca o floare”, „el este în floarea vârstei”, „floarea miresei”, „regina florilor”, „floarea-soarelui”, „floarea Paștelui”, „floarea covorului”, „floarea de leac”, „floare târzie”. La mulți ani! Spune și site-ul [www. Moldovenii.md](http://www.Moldovenii.md) pentru „floarea florilor” – D-na Lilia Margine – președinta clubului de floristică – „Diana”. Să-i urăm ani mulți înainte cu sănătate și bucurii, cu multe realizări în creație și împliniri ale speranțelor dorite.

Folclorul și literatura scrisă: *aspecte teoretice (I)*

(continuare din nr. 8)

MARIANA COCIERU
Institutul de Filologie
(Chișinău)

Ca urmare, relația folclorico-literară este percepută ca o interacțiune dintre „două sisteme estetice individuale: sistemul folclorului și sistemul literaturii” [14, p. 6]. Prin sistem al operei literare, în care este asimilat folclorul, se subînțelege existența relației interioare dintre toate elementele, unde conținutul ideatic, imaginile, formele de organizare verbală se prezintă ca o unitate indisolubilă, un ansamblu de semne unde totul este bine pus la punct. Iar interdependența sistemelor necesită, în primul rând, elucidarea sensului relației dintre folclor și literatura scrisă. Cât privește conceptul de folclorism, acestuia i se comprimă funcționalitatea, fiind utilizat doar în raport cu literatura, spre deosebire de implementarea tradiției folclorice în pictură, sculptură, coregrafie, muzică etc. În afară de aceasta, se deosebesc, convențional, două nivele ale folclorismului literaturii: nivelul literaturilor scrise incipiente, unde elementele etnofolclorice prevalează și nivelul literaturilor dezvoltate, unde „corelația dintre creația colectivă și cea individuală se schimbă în favoarea celei individuale, care se manifestă în caracterizarea personajelor, în apariția stilului individual, a autobiografismului creativității profesionale”. Cât privește primul nivel, folclorul pentru literatura scrisă este „o formă estetică indispensabilă și practică inconștientă, mai ales în sfera limbajului relatării”, unde prevalează „apelul inconștient al scriitorului la începuturi, adică la fondul de folclor”, din care considerente preluarea tradițiilor populare artistice de către literatura scrisă reprezintă un proces inconștient. „La prima etapă de dezvoltare a literaturilor scrise incipiente exprimarea lor individual-subiectivă se limitează la obiectivitatea folclorică”, adică, procesul legitim are loc conform principiului genetic de preluare a tezaurului folcloric de către literaturile respective, stabilindu-se astfel și nivelul lor de evoluție. Al doilea nivel, însă, reflectă preluarea rațională și motivată de „puterea conștientă a artistului” unde se manifestă prelucrările individual-artistice, reinterpretările, preluările modelelor folclorice, stilizarea după modelul popular-poetic, când scriitorul decide pentru sine să vorbească în limbajul folcloric, creând opere în cheia celor folclorice (exemple în literatura română: M. Eminescu, V. Alecsandri, I. Creangă etc.). În concluzie, se formulează o definiție a conceptului de folclorism, care reprezintă convențional „apelul conștient al scriitorilor la estetica folclorică” [14, p. 13-15].

Raportul dintre apelul conștient și inconștient al scriitorilor la constituențele etnofolclorice a devenit temă de discuție și pentru un alt cercetător. Exegetul G. G. Gamzatov, într-un studiu dedicat problemei relației dintre folclor și literatură,

afirmă: „Cât de paradoxal ar părea, din relatările U. B. Dalgat se vede că, de fapt, folclorismul este o categorie, care aparține așa numitor literaturi dezvoltate. Vizavi de aceasta, personal mi se pare, așa cum ne arată și adevărata realitate, că literatura artistică, apărută din formele colective ale creației orale, deja este o realizare a conștientului estetic individual-subiectiv, fără a se referi la ce nivel de dezvoltare istorică se află literatura la etapa respectivă”. Așa cum ne relatează în continuare cercetătorul, creația individuală este un proces conștient, direcționat, din care cauză nu e prea rațional a afirma, cu referire la aceasta, despre caracterul inconștient al apelului scriitorilor la fondul estetic folcloric. Dependența de nivelul de dezvoltare al literaturii scrise, poate determina tipul folclorismului, dar nicidecum realitatea acestuia ca fiind „direct sau indirect”. În literatură utilizarea imaginilor, subiectelor, modelelor poetice ale folclorului întotdeauna se face conștient și direcționat. De aceea se consideră irațional a menționa faptul că apelul la mijloacele folclorice de interpretare a unor scriitori în operele lor e un act inconștient și întâmplător. „Literatura în toate timpurile a avut și va avea nevoie de folclor”. Atât doar că în epoci diferite apelul la tezaurul folcloric este condiționat de cerințele timpului [12, p. 114-115].

Cercetarea problemelor teoretico-metodologice ale raportului dintre folclor și literatura scrisă a demarat prin stabilirea unor principii fundamentale de studiu. În primul rând s-a pornit de la elucidarea specificului folclorului. Aici se impun factorii distinctivi care demonstrează deosebirea folclorului de literatură: apariția și circulația orală, fluctuația textului, tradiționalitatea stabilă și legitatea principiilor poetice, stereotipul imaginației limbajului artistic (tropii și figurile de stil), imuabilitatea situațiilor lirice de subiect și elementelor spațiale comune, lipsa așa-numitei teaurizări, adică varierea estetică a metodelor de exprimare a unei și aceleiași idei (echivalență semantică) ca valoare a literaturii scrise. Una din trăsăturile fundamentale ale folclorului este caracterul colectiv, despre care scriitorul M. Gorki scria: „Experiența individuală se încadrează imediat în rezerva celei colective, iar toată experiența colectivă devenind averea fiecărui membru al grupei” [15, p. 49]. Colectivitatea se manifestă și prin neindividualizarea creației, prin lipsa conștiinței artistice la autorii anonimi și personajele folclorice, prin egocentrism, prin stabilitatea situației dintre fidelitatea rolului și comportamentul eroului, care nu prezintă trăsături forte individual-caracteristice și social-tipologice, prin formulele tradiționale de recunoaștere a eroului, prin polarizarea imaginilor ș. a. [14, p. 7-8].

Exegeta Camelia Popa Caracaleanu din România, în direcționarea cercetărilor sale asupra transfigurării fondului de folclor în nuvelele lui Gala Galaction, pornește de asemenea de la elucidarea conceptului de folclor: „Înainte de a avea o literatură scrisă, românii, ca și alte popoare, au elaborat din timpurile cele mai vechi o literatură populară, inclusă în sfera largă a ceea ce se numește cu un termen englez folklóre. Formula s-a încetățenit în cultura românească și desemna tot ce se transmite în popor pe cale orală, din generație în generație, de la mituri și legende, datini, credințe și obiceiuri până la cântece și proverbe. Este singura realitate capabilă să implice pregnant sentimentul de durată umană și este purtătorul emblematic al caracterului național, regional sau local, individualizând și fiind în același timp paradigma stilistică sau tematică pentru literatura cultă” [16, p. 8].

Cel de-al doilea moment în cercetarea relației dintre folclor și literatura scrisă se axează pe definirea elementelor folclorice, care reprezintă, nemijlocit, componente indispensabile ale unei structuri (sistem). Analiza semiotică prevede depistarea elementelor, determinarea calității, cantității și funcționalității lor. Într-o operă artistică constituentele etnofolclorice trebuie să fie analizate concomitent și separat (în sensul său primar), iar cel mai important – din punct de vedere al metamorfozei, căreia se supun în interiorul sistemului literar concret. În afară de aceasta, se stabilește nivelul transformării elementelor etnofolclorice, care depinde de stilul individual al scriitorului, de profesionalismul său literar, de structura artistică a operei, de raportul dintre acestea și contextul social-istoric etc. E necesar de a evidenția că sensul de „element” nu e de natură structuralistă, deoarece „la structuraliști, elementele de sinestătoare sunt lipsite de sens” [17, p. 234], ele nu se înscriu nici într-un context social-istoric, nu au nici o legătură cu realitatea. Pentru noi însă e important a vedea funcționalitatea elementelor și în afara sistemului. Într-o operă literară interacțiunea constituenților folclorice are specificul ei și se determină în dependență de nivelul de dezvoltare al literaturii. De aceea importanța și rolul folclorului în interiorul operelor artistice îl vom determina în baza materialelor concrete. În continuare cercetătoarea propune a examina problema interacțiunii folclorului cu literatura de pe poziția altor două aspecte: sincron și diacronic, deoarece această interacțiune, deși stabilă, nu este tipică, având dezvoltare sincronă (individual-irepetabilă) și diacronică (urmărirea treptat-istorică), în așa fel deosebind relații externe (între sisteme) și interne (în interiorul sistemului).

Al treilea moment este cel al nivelelor de apreciere a relațiilor folclorico-literare în raport cu evoluția literaturilor scrise (descrie mai sus).

Momentul următor e axat pe opoziția dintre sisteme (folclor și literatura scrisă), cât și a elementelor în interiorul sistemului.

La primul nivel al literaturilor scrise incipiente predomină opoziția din afara sistemului, când în calitate de factor primordial în opunerea a două structuri se constată creșterea subiectivității și procesul formării stilului la scriitori. În sistemul literar primar opoziția nu este substanțială, deoarece

ce aici prevalează principiile estetice ale folclorului.

La al doilea nivel factorii diferențiali se intensifică datorită creșterii conștiinței artistice subiective a individualității creatoare. Opoziția dintre folclor și literatura scrisă se realizează într-un sistem al unei sinteze artistice noi. Aceasta se manifestă prin: aprobarea canoanelor literare, transformarea sau neutralizarea sensului primar emoțional al elementelor folclorice, diferențierea lexicală și frazeologică, apariția posibilităților stilistico-artistice de descoperire a tezaurului, folosirea metodelor estetico-folclorice, contrastul semantic-emoțional al imaginilor și cel al asociațiilor dintre formele poetice, realizarea stilistică a operei artistice etc.

Ideea de opoziție dintre sisteme e susținută și de folcloristul V. Gațac. Într-un studiu despre romanul Povara bunătății noastre de I. Druță demonstrează nu numai interferențele cu tradițiile folclorice, dar și opoziția în raport cu acestea. „Folclorul și literatura sunt ca și cum două stări artistice diferite, dacă vreți – două substanțe estetice și două sisteme poetice diverse. Între ele există nu numai contacte, continuitate și reciprocitate, ci și opoziții estetice și evolutive. Anume aici se află una din principalele probleme istorico-teoretice ale corelației literaturii cu creația populară” [18, p. 160]. Prin urmare, cercetătorul formulează câteva întrebări concrete cu privire la corelația dintre elementele de folclor și literatura scrisă: atitudinea ideatică-estetică a relației literare față de cea folclorică, trăsăturile poeticii scriitoricești în comparație cu cea populară, funcționalitatea constituenților etnofolclorice într-o operă literară contemporană etc.

(Va urma...)

Prestări servicii poligrafice
FEP Grafema Libris s.r.l.
Cod fiscal 1003600038636
Cont/decontare 22244011092
Cod plătitor TVA 0402143
BC "Energbank" SA, m. Chișinău
cod bancar ENEGMD 22

Prestări servicii poligrafice
Notograf Prim s.r.l.
Cod fiscal 1009600037527
Cont/decontare 222490100004601
BC "Fincombank" S.A. fil. Nr. 1 Chișinău
cod bancar FTMDMD2X735

mun. Chișinău, str. București 68, etajul 3, of. 313, 314, tel.: 202 555, 202 553, 223 786, mob.: 069392909, 069022237

Nr. d/o	Registre Case de Cultură, Școli de muzică	Detalii	Preț în funcție de tiraj (lei)	
			1 - 50 ex.	51 < ex.
1.	Registrul de evidență a activității Casei de Cultură (anexa nr. 2 Regulamentul-tip)	A4, 64 p., ofset	12	11
2.	Registrul de evidență a activității formației artistice de amatori (aprobat Ministerului Culturii nr. 102 din 26 aprilie 2007)	A4, 60 p., ofset	12	11
3.	Registrul general de evidență a elevilor (pentru director)	A4, 120 p., of.	14	12
4.	Registrul general de evidență a orelor de muncă ale profesorilor (pentru director)	A4, 40 p., of.	14	12
5.	Registrul de evidență a probelor de admitere	A4, 40 p., of.	6	4
6.	Catalogul frecvenței și reușitei al elevilor (individual)	A4, 28 p., of.	4	3
7.	Catalogul frecvenței și reușitei la învățatură a elevilor (lecții teorie, școli arte plastice)	A4, 48 p., ziar	6	5
8.	Planul individual	A4, 20 p., ziar	4	3.50
9.	Certificate (de absolvire), (copertă tare, bumvenil)	A5, copertă tare	20	15

Nr. d/o	Documente pentru biblioteci publice	Detalii	Preț în funcție de tiraj (lei)	
			1-100 ex.	101 < ex.
1.	Registrul mișcarea fondurilor	A4, 150 p., ofset	14	12
2.	Registrul inventar	A4, 200 p., ofset	25	22
3.	Caiet de evidență a activității bibliotecii	A4, 60 p., ofset	14	12
4.	Caiet de evidență a documentelor recepționate în schimbul celor pierdute	A4, 50 p., ofset	9	7
5.	Fișa cititorului	A5, ofset 1+1	0.10	0.10
6.	Adaos la formularul cititorului	A5, ofset 1+1	0.10	0.10
7.	Fișa catalog liniată	7x11, ofset	0.05	0.05
8.	Fișa catalog curate	7x11, ofset	0.03	0.03
9.	Fișa cărții	8x11, ofset	0.05	0.05
10.	Fișa evidenței zilnice	A4, ofset	0.18	0.18
11.	Fișa de evidență a ziarelor	8x11, ofset	0.05	0.05
12.	Fișa de evidență a revistelor	8x11, ofset	0.05	0.05
13.	Despărțitoare de catalog de centru	carton 250 g. ștanțate	0.5	0.5
14.	Despărțitoare de catalog de dreapta	carton 250 g. ștanțate	0.5	0.5
15.	Despărțitoare de catalog de stânga	carton 250 g. ștanțate	0.5	0.5
16.	Despărțitor de poliță	carton tare	4	3

**Elaborare,
design,
tipar**

diplome
invitații
afișe
buclete
ecusoane
cărți de vizită

de la 5 lei per exemplar + design
de la 3 lei per exemplar + design
de la 1 leu per exemplar + design
de la 8 lei per exemplar + design
de la 1 leu per exemplar + design
de la 1 leu per exemplar + design

Literatură de specialitate și beletristică

Nr.	Denumire	Pagini	Preț (lei)
1.	Abecedarul muzicii și solfegiul (Clasa I-II), L. Țurcanu, A. Țurcanu	192 p.	50
2.	Abecedarul muzicii și solfegiul (Clasa III-IV), L. Țurcanu, A. Țurcanu	122 p.	50
3.	Literatura Muzicală (p/u șc. Arte/Muzică), (anii I-II de studii), S. Badrajan, A. Rojnovanu, S. Rotaru	236 p.	50
4.	Literatura Muzicală (p/u șc. Arte/Muzică), (anii III-IV de studii), S. Badrajan, A. Rojnovanu, S. Rotaru	278 p.	50
5.	Arta Muzicală din R.M. Academia de Știință a Moldovei Institutul Patrimoniul Cultural	952p.	120
6.	Muzică etnică: tradiție și valoare V. Ghilaș	296 p.	20
7.	Învățământul Muzical în Moldova Gleb Ciaicovski-Mereșanu	276 p.	20
8.	Alină dorule alină (Cântece și melodii populare din Moldova și Bucovina), Dumitru Blajinu	352 p.	100
9.	Melodii de pe coline vol.II (partituri pentru orchestre de muzică populară), Serghei Ciuhri	152 p.	15
10.	Ține-mă dorule lin (piese corale), Eugen Mamot	116 p.	10
11.	Cântece de dor (pentru diverse formații vocale), V. Nevoie	74 p.	10
12.	Plaiul meu (coruri), Victor Nevoie	126 p.	10
13.	Nouă azi ne-a răsărit (colinde de Crăciun)	146 p.	10
14.	Și îngerii ca omul plâng (cântece și poezii de autor), Maria Stoianov	190 p.	10
15.	Gânduri țesute-n suflet (cântece și poezii de autor), Maria Stoianov	200 p.	10

Nr.	Denumire	Pagini	Preț (lei)
16.	Cum stau și-mi aduc aminte (creație muzicală), Gheorghe Crețu	440 p.	30
17.	Grigore Grigoriu (viața și creația — album), Ion Proca	248 p.	50
18.	Nicolae Sulac (Mai aproape de departe), Ion Proca	264 p.	30
19.	Emil Loteanu (O viață cât o moarte de lungă), Ion Proca	248 p.	30
20.	La Oină (roman), Ion Proca	160 p.	10
21.	Poiana cu heruvimi (figuri ilustre: scriitori, actori...), Ion Proca	248 p.	10
22.	Ciocărlia cântă fără tălmăciri (poezii pentru copii), Traianus	92 p.	10
23.	Din cartea copilăriei (poezii pentru copii), Traianus	16 p.	5
24.	Alfabetul Vesel (poezii pentru copii), Ianoș Țurcanu	32 p.	10
25.	Ce ascund cuvintele (poezii pentru copii), Ianoș Țurcanu	36 p.	15
26.	Carte de dragoste (poezii), Ianoș Țurcanu	180 p.	10
27.	Viespea (povestiri), Ion Gorgan	92 p.	5
28.	George Meniuc (pagini de corespondență), Muzeul Literaturii Române	520 p.	20
29.	Carte de Cuvinte (Antologie, Scriitori Soroceni), Petre Popa	680 p.	60
30.	Cinegetica (dicționar explicativ), Tudor Colac	300 p.	40
31.	Chișinăul în Literatură (Antologie), Biblioteca B. P. Hașdeu	576 p.	40
32.	Timp și Istorie (autor de la „Viața Basarabiei“), Iu. Colesnic	440 p.	100
33.	Chișinăul din amintire Iurie Colesnic	516 p.	120

«MAGIA LITERELOR»

joc pentru copii (alfabet)

«MAGIA CIFRELOR»

joc pentru copii (cifre)

«POIENIȚA VERDE»

joc pentru copii (flora, fauna)

«Magia Literelor»,
«Magia Cifrelor»
și «Poenița verde»
sunt jocuri propuse
copiilor cu vârsta între
4–10 ani.

Consiliul raional Hîncești • Direcția Cultură și Turism • Satul Mingir

GHIOCIELI

Teatru dramatic

Mihai Sîrbu,
conducător artistic

PROIECT 2012 AFIȘE PENTRU COLECTIVE ARTISTICE (ACA)

REALITĂȚI CULTURALE: RAIONUL HÎNCEȘTI